

VÁSÁRHELYI LÁTÓHATÁR

HELYISMERETI — IRODALMI — MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT • III. évf. 2012/1 • 9. sz. • Ára: 450 Ft

GALÉRIA

ARANYOSSY SZILÁRD

BERECZNÉ
LÁZÁR NÓRA

DÖMÖTÖR MIHÁLY

GAÁL GYÖRGYI

KAMOTSAY ISTVÁN

SZALAY FERENC

Dömötör Mihály

GYIMESVÖLGYI ÍROTT TOJÁSOK
Antalné Tankó Mária gyűjtése
Gyimesbükki Tájház

ÜNNEPLŐBE ÖLTÖZÖTT GYIMESI CSÁNGÓ CSALÁD
Gyimesbük, 2011.

HAGYOMÁNYOS GYIMESI CSÁNGÓ HÁZ UTCAI DESZKAPALÁNKKAL

TARTALOM

Melegh Tamás	
Több mint megtisztelő elismerés	3
Fenyvesi Félix Lajos	
Kétség és remény közt	4
Vastaps	5
Bereczné Lázár Nóra - Antalné Tankó Mária	
Örökségünk - Csángóföld	6
Kitüntetettjeink	8
Kamotsay István: Petőfi Sándor	9
Benák Katalin	
A szülőföld kulturális alap	10
Borus Gábor - Benák Katalin - Gaál Györgyi	
Dr. Rapcsák András	11
Tölgyesi György	
Internetes hódok Vásárhelyen	12
Szádeczky-Kardoss Irma	
Hódmezővásárhely és a hódok	12
Benák Katalin	
E-mail interjú Sulyok Zoltánnal	14
Farkas Zsuzsanna	
A tiszai táj szerelme	16
Rainer Maria Rilke	
Álmaink	17
Király Lajos	
A versfordítói munkáról és szépségeiről	18
Guillaume Apollinaire	
Le pont Mirabeau	19
Guillaume Apollinaire	
A Mirabeau-híd	19
Malarburk József	
E-mailek pikkelyekről, szárnyakról és félelmekről	20
Makó Imre	
Vásárhelytől Hollywoodig	22
Domokos Tamás	
Vásárhelyi emlékképeim Hanna Melárol	24
Fecske András	
Művészettörténelem Hatvanban	26
Benák Katalin	
Egy könyv születése	27
Szalay Ferenc	28

GALÉRIA

Címoldalon	
Dömötör Mihály	
Szalay Ferenc szélmalma	1
Bereczné Lázár Nóra	
Gyimesvölgyi írott tojások	2
Ünnepelőbe öltözött gyimesi csángó család	2
Hagyományos gyimesi csángó ház utcai deszkapalánkkal	2
Kamotsay István - Fotó: Gaál Györgyi	
Petőfi Sándor	9
Szalay Ferenc - Fotó: Dömötör Mihály	
Szegvár múltja és jelene	31
Aranyossy Szilárd	
Ártéri fák	32

TÖBB MINT MEGTISZTELŐ ELISMERÉS...

„Akiben van tehetség, köteles azt kiművelni a legfelsőbb fokig, hogy embertársainak mennél nagyobb hasznára lehessen. Mert minden ember annyit ér, amennyit embertársainak használni, hazájának szolgálni tud.”

(Kodály Zoltán)

A Bessenyei Művészeti Díj odaítélése több, mint megtisztelő elismerése a Fandante Kamarakórus eddigi tevékenységének.

Természetesen személy szerint, és mondhatom a kórus eddigi és jelenlegi tagjainak nevében is, hogy nagyon örülünk a kitüntetésnek.

A díj megerősít bennünket abban, hogy ezt a tevékenységet ilyen színvonalon folytatni érdemes.

Hogy milyen gondolatok is fogantak meg bennünk az elismerés birtokában?

A Fandante Kamarakórus Bessenyei Ferenc művészi szellemiségéből merítve művészeti alázattal szolgálja továbbra is a vokális kultúra iránt érzékeny közönségét.

A Bessenyei-díj, mint művészeti elismerés, nemcsak dicsőség, hanem felelősségteljes kötelezettségekkel is jár. A legfontosabb, hogy azt a kultúrát, amit képviselünk, eljuttassuk mindazokhoz, akiknek szól, és akik meg tudják és meg szeretnék érteni.

Minden kulturális csoport, így egy énekkar életében is vannak mérföldkövek, amikor egy énekkar visszatekint arra, hogy mit ért el ideáig, és meghatározza a célt, hogy miként haladjon tovább.

A Fandante kamarakórus életében a Bessenyei Művészeti Díj is egy ilyen állomás; kicsit megpihenünk, és újult erővel vetjük be magunkat a munkába.

A legközelebbi célunk, hogy tavasszal vendégül látunk két baráti kórust, akiknek vendégszeretetét élvezhettük tavaly májusban, Kemence-Bernecebaráti két kis község, és a határon túli Ipolyság kórusát.

Természetesen nemcsak földrajzilag mutatjuk meg Hódmezővásárhely és környékét, hanem közös koncerteket is adunk az érdeklődők számára. Mivel a találkozásunk Pünkösdi környékén lesz, így repertoárunk inkább egyházi művekből tevődik össze.

Távlati célunkban szerepel egy újabb lemezfelvétel is, illetve az, hogy külföldi fesztiválokon képviseljük hazánkat és városunkat.

Nekem mint kórusvezetőnek az álmom már megvalósult, hogy több mint 10 éve magas színvonalon énekelhetünk közönségünknek.

Szerencsére, a kórustagok nemcsak szakmailag kötődnek egymáshoz. Barátságok, szerelmek szövődtek az elmúlt 11 évben, és bátran állíthatom, a kórus egy baráti csoport. Azért 14-18 ember összefogása emberileg és szakmailag is ilyen idők távlatában is kihívást jelent számomra.

Minden egyes próbán nemcsak tanítok, hanem tanulok is a kórus tagjaitól, amelyet nem szégyellek bevallani.

A Bessenyei Művészeti Díj egymagában is egy nagy kitüntetés, de megkétszerezi az értékét, hogy a Magyar Kultúra Napján egy színész legendával, Bitskey Tibor Művész Úrral közösen vehettük át.

Melegh Tamás karnagy

KÉTSÉG ÉS REMÉNY KÖZT

Beszélgetés Bitskey Tibor színművésszel, a Bessenyei-díj kitüntetettjével

BITSKEY TIBOR SZÍNMŰVÉSZ

(Fotó: www.promenad.hu)

Es end van a Városháza dísztermében. Nemrégem ért véget Vásárhely nagy szüleitjéről, Bessenyei Ferencről elnevezett díj ünnepélyes átadása. A helyi kultúrát formáló Fandante Kamarakórus mellett, az évtizedek óta magas hőfokon játszó Bitskey Tibor érdemelte ki az elismerést.

Személyében olyan ember kapta, aki színházban és filmben egyaránt képviselte a nemzeti értékeket. Tartalmas és terjedelmes életutat futott be; elévülhetetlen érdemeket szerzett a magyar nyelv ápolásában és megőrzésében. Vas, virág és vidámság ötvözetéből készült hajlíthatatlan férfi. Szálogenyesen hordva a legnehezebb szerepeket, hogy közelebb kerüljünk az igazsághoz.

A téli délelőttben, Hódmezővásárhelyen kérdeztem: milyen érzések kavargtak benne, mikor a közönség vastappsal köszöntötte?

- Nagyon meghatódtam, hogy ilyen szeretettel fogadtak – feleli mosolyogva -, s ennyi szépet mondtak rólam. Hatalmas boldogság volt bennem, hogy a Bessenyei-díjat nekem ítelték. Meglepett, hogy felesége, Eszter mennyi mindent tud kettőnk kapcsolatáról, közös munkáinkról.

- Milyen emlékeket őriz Bessenyei Ferencről?

- Csodálatos ember volt. Látom magam előtt az Egy magyar nábobban, ahol én lettem a pünkösdi király, és együtt voltunk az Antonius és Cleopatrában, ahol Octaviust az ellenfelét alakítottam.. Sokan megírták,

hogy Feri férfias volt, de hát nagy színész, az egyik legnagyobb! Elődöm és példaképem. Bár hosszú ideig nem játszottunk egy színházban. Mintha a 19. századból reinkarnálódott volna ide. Egy hallatlan jó kedélyű ember, tele életszeretettel; hatalmas optimista kisugárzással.

- Fiatalon nagyszerű szerepeket játszott.

- Nagyon szerettem a Jókai műveket. Ilyen szép hazafias filmeket azóta sem csináltunk. Bizonyítani akarta a hatalom, hogy milyen jó itt a népnek. Minden jó, és nincsenek gondok. A legnagyobb elismerést és sikert a Rákóczi hadnagyában értem el. Több mint 60 országba eljutott, a nézők szinte ölelgettek; ha találkoztam velem.

- Milyenek voltak a vígszínházi kollegák?

- A Vígszínházba már másodéves hallgató koromban szerződtek. Az ottani színészek sokat segítettek, és azt hiszem, ott tanultam meg ezt a szép és nehéz mesterséget. Ajtay Andortól, Sulyok Máriától, Bulla Elmától, aki zseniális színész volt. Bernard Shaw: Szent Johannáját olyan csodálatosan senki nem játszotta a világon, mint ő! Azután Ruttkay Éva, feledhetetlen volt vele játszani... Benkő Gyula, aki az apósom lett: a mostoha lányát vettem el feleségül, két gyermekünk született, és unokáink. Szóval a régiek szellemkeze, és a köröttem élők nagy szeretete óv és ölel naponta.

- Kevés szó esik mostanában az Evangéliumi Színházról.

- Az volt az életmentőm. Udvaros Béla első hívására mentem, tíz évig dolgoztunk együtt. Olyan darabokat vittünk színre, amit máshol általában nem tűztek műsorra. Németh László, Tamási Áron. Sík Sándor papköltő veretes István királya, érzésem szerint, életem egyik legkiemelkedőbb alakítása volt. Bélának érdekes terve van velem, egy jutalomjátékot akar rendezni, Tamási: Ördögölő Józsiját. Nem tudom, hogyan lesz, mostanában nagyon megromlott a szemem. Különben Szolnokon is számítanak rám, négy éve a Balázs Péter vezette színháznál vagyok, már az ötödik szerepet kapom tőle.

- Hogyan gondol a Fasori Gimnáziumra?

- Anyám családja evangélikus volt, Ausztriából idetelepedett emberek, akiket elüldöztek hitük miatt. Az Altziebler család Rákoskeresztúron élt, az egyik nagybátyám, Pali bácsi az Operaház első hegedűse volt. Hagemann Frici volt a bonviván az előadásain, ő is rokonom. Így együtt egy kis evangélikus közösséget alkottunk. Elvégeztem az elemi iskolát, érdekes, már akkor fölfedezték a versmondó képességemet. Kicsit elkésve anyám elvitt a Fasori Gimnáziumba. Az igazgató úrral találkoztunk, aki azzal fogadott, hogy már nincs hely, de elkérte a bizonyítványomat, megnézte, tiszta kítűnő volt, és azt mondta, ennek a gyerekeknek helyet szorítunk. Én lettem a 42. az osztályban, aki még bebocsájtást nyert, és elindulhatott az életbe. Milyen tanáraink voltak? Mikor Rákosi megszüntette az iskolát 1953-

Vásárhelyi LÁTÓHATÁR Helyismereti - Irodalmi - Művészeti folyóirat 3. évf. 2012/1. www.vasarhelyilatohatar.hu

Kiadja: HDK Hód-Biotech Kft. Hód Kiadó **Felelős kiadó:** Fuchsz Máté ügyvezető • **Szerkesztőség:** Vásárhelyi Látóhatár Szerkesztősége 6800 Hódmezővásárhely, Rudnay Gyula u. 49. fsz. 2. **E-mail:** benakk@gmail.com **Telefon:** + 36 20 280 2529 **Főszerkesztő:** Benák Katalin. Helyismereti szerkesztő: Borus Gábor, irodalmi szerkesztő: Simon Ferenc, művészeti vezető: Bányai Béla, fotótechnika: Gaál Györgyi, a szerkesztőség további tagjai Soós Csilla, Fenyvesi Félix Lajos, Petrőczy Sándorné és Takátsyné Farkas Irén nyelvi lektorok. Logó: Bartha Gábor • **Nyomda:** Szoliter Nyomda, Hódmezővásárhely, Benkő István nyomdavezető. M.sz. 5-13/2011 • **Megjelenik:** negyedévente **Kapható:** LÍRA KÖNYVESBOLT PETŐFI UTCA - EMLÉKPONT • KÁLVIN ANTIKVÁRIUM ÉS KÖNYVESBOLT • TOURINFORM Iroda - Zrínyi utca • MAGYAROK BOLTJA - Lázár utca • NÉMETH LÁSZLÓ VÁROSI KÖNYVTÁR • VÁSÁRHELYI LÁTÓHATÁR SZERKESZTŐSÉGE • **Megrendelhető:** Vásárhelyi Látóhatár Szerkesztősége **E-mail:** benakk@gmail.com **Telefon:** + 36 20 280 2529 **Átutalással:** Raiffeisen Bank Rt. 12067008-00149806-00100007 A 2012. évre 1.500,-Ft + 900,-Ft postaköltség. • ©Vásárhelyi Látóhatár. Minden jog fenntartva! • HU ISSN 2061-8182 Ny.t. 163/0239/2/2010 • Első közlésű, elektronikus formátumú, nyelvileg ellenőrzött kéziratot fogadunk, mely tartalmáért a szerző vállal felelősséget. Kéziratot nem őrzünk meg, és nem küldünk vissza. • Adatvédelmi nyilatkozatunk megtekinthető a www.vasarhelyilatohatar.hu oldalon.

ban, a tanárok 70%-a egyetemei oktató lett! Kevés iskola büszkélkedhet azzal, hogy Nobel-díjas diákok tanultak falai között! Volt egy tanárom, őt soha nem felejttem, Bélei tanár úr, aki magyart és latint tanított. Mivel nagyon sokat sportoltam, nem tudtam az aznapi anyagot. „Bitskey, maga ezt nem tudja!” – mondta, és sírva fakadt. Ilyet életemben nem hallottam, egy tanár megsiratja szeretett diákját.

- Merre kanyarodott életútja?

- Két nagy fordulatnak kellett bekövetkezni az életemben, hogy színész legyek. Az egyik, hogy apám elvesztette az állását, és a Vasas elnöke, aki a szállodaipar vezetője is volt, betett a Béke Szállóba, hogy dolgozzak, és pénzt keressek. A másik: a szállóban kulturális rendezvényeket is tartottak, ahol sokszor mondtam verset. Somló István, Görbe János hallottak szavalni, s addig nem szálltak le rólam, amíg be nem iratkoztam a főiskolára. Ez a két fantasztikus fordulat kellett ahhoz, hogy most a színészetről beszéljünk.

- Nagyszerű útba indító emberekkel találkozott. Megtalálta-e Istent fiatalon?

- Nem szoktam vele dicsekedni, de istenhívő vagyok, sokat beszélek Istennel. Nem akartak okvetlenül vallásos embert gyártani belőlem az iskolában, valahogy az egésznek az erkölcsisége, ami kisugárzott, észrevétlenül táplálta bennünk a hitet. Elmondhatom, a mai napig itt fénylik, és munkál bennem.

- Áldozatban, munkában számítani lehet Önre. Nem cserél barátot, hazát. Érdemes büszkesnek lenni?

- Kényszerű megszakítások ellenére, igyekeztem kitartani kedves színházaim mellett. A barátságban próbáltam megőrizni azokat, akik bizalmukba fogadtak. Azok az emberek voltak rám nagy hatással, akik valamilyen közösségért munkálkodtak nem szűnő áldozattal.

- A költők gyakran megfogalmazzák ars poeticájukat. Van-e színészi hitvallása?

- Én is kétségek közt és reménykedve élek. De hivatásom értelmében sohasem kételkedtem. Arra rendeltetett Isten, hogy bölcs emberek gondolatait tolmácsoljam embertársaimnak. Élni segítsék. Ars poeticát nem fogalmaztam meg. Teljesíteni kell a feladatomat, a lehető legjobban! Azt hiszem ez a legfontosabb. A szép dolgokra ma is emlékszem, fél évszázad után is hibátlanul el tudom mondani a Cyranót, vagy Trisztán és Izoldát, hogy két kedves darabomat említsem. Nagyon szeretni kell, amit csinálunk, ahogyan én a színészi mesterségemet!

- Hogyan látja Magyarországot sorsát, jövőjét?

- Nagyon reménykedem, átvészeli a nehéz éveket, s ahogy vészjósló századokban, megmaradunk. Mióta az úgynevezett jobboldal átvette a hatalmat, nem szűnnek a rosszindulatú gáncsoskodások... de mindig megmaradtunk. Ez semmiség ahhoz képest, amit végigéltünk a tatárdúlástól a török megszállásig, az osztrák elnyomástól a szovjet zsarnokságig. Ha ezeket túléljük, akkor ezt is túl fogjuk! Abban is reménykedem, hogy megjön a munkakedv, tudunk nevetni, születnek gyermekek. És ha szeretett pályatársammal, Bessenyei Ferencsel kezdtem, vele is végzem, az ő szavait idézem: Ha csak annyit teljesítünk, amennyi egy néptanító napi kötelessége, már nem tettünk keveset a hazáért, a hivatásunkért.

Fenyvesi

BESSENYEI FERENC MŰVÉSZETI DÍJ

Nagy Attila alkotása

FENYVESI FÉLIX LAJOS

VASTAPS

Bessenyei Ferenc ünnepére

Ily szent tüzet, mint a tied,
senkiben se láttam lobogni.
Bánk és hű Tiborc, Dózsa és Széchenyi –
hány óriás szerep s szavak vésője, akárha
kőként faragna, hogy naponta formáld
méltó önmagad által magunkat.
Gyónás, káromkodás, kiáltás, néma csönd –
kitépni belőlünk évekredek félelmét.
Nem csupán játék mindennapi tetted,
mert a nemzet figyel, ha beszélsz,
s kárpád a színpad, Nap-tűzű kohó,
melyben aranyat olvasztasz béna szánkra,
hogy kimondjuk a kimondhatatlant. Hányszor
belénk égetted: „Itt élned, halnod kell”
Bíztattál: „Az nem lehet, hogy annyi szív
Hiába onta vért” – és hittünk teneked!
Hány vallató próba; s bár dicsőség hullt
rád, akkor csodálatlak, mikor fények
kihunyta után bensődből sugároztál,
mert konok hűséget, emberi tisztaságot
őriztél meg nyugtalan szívedben.
Mester vagy. De inkább megmaradtál
az életen ámuló, betelni-nem-tudó
gyermeknek, ki oly védtelen és sebezhető.
Kezdenéd másképp, ha lehetne? Nem
hiszem. Magad-szétosztó, önfeláldozó
vagy, ezért ünnepel most csendben
megszámlálhatatlan barát és ölel
magához – örökifjú fiát – szülőfölded!

**MELEGH TAMÁS, A FANDANTE KAMARAKÓRUS VEZETŐJE, ÉS
BITSKEY TIBOR SZÍNŰVÉSZ GRATULÁL EGYMÁSNAK**

(Fotó: Szilágyi Gergely, www.hodmezovasarhely.hu)

ÖRÖKSÉGÜNK - CSÁNGÓFÖLD

„Úristen sorsunkat segítsd, csángó magyart el ne veszítsd!”

Csángó himnusz - részlet

BERCZNÉ LÁZÁR NÓRA HÍMESTOJÁS-FESTŐ
NÉPI IPARMŰVÉSZ 2011. Algyői Tojásfestő Műhely

ANTALNÉ TANKÓ MÁRIA A GYIMESBÜKKI TÁJHÁZBAN
2011. Gyimesbükk, Románia

Berczné Lázár Nóra hímes tojás-festő népi iparművész, a Népművészet Ifjú Mestere vagyok. Egy igazi „kakukktojás”, hiszen hódmezővásárhelyi alkotóként kutatási területem: a moldvai, gyimesi, hárompataki csángó hímes tojások szakrális jelentése. A mintavariációkat folyamatosan gyűjtöm és írom.

2010-ben, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara kiemelt címét és díját vehettem át az 'Elfeledett hárompataki csángó hímes tojások' című szakmai munkám elismeréseként. A gyimesi és moldvai csángók életével kapcsolatos szakirodalom folyamatos tanulmányozása mellett azonban a legnagyobb lelki élményt az nyújtotta számomra, hogy egy pünkösdi erdélyi zarándokút keretében eljutottam a Csíksomlyói Búcsúba, valamint az ezeréves határhoz, Gyimesbükkbe. Régi vágyam teljesült, mikor személyesen is találkozhattam Antalné Tankó Máriával, akinek lelkiismeretes és pontos munkáját dicséri a Gyimesbükki Tájház kialakítása, valamint három kötete, melyben több mint 1100 tojásdímet közöl az érdeklődőkkel. Mivel korábban is mély lelki vonzódást és érdeklődést éreztem a csángók népi kultúrája és tojásdímezése iránt, a Tatros partján megfogalmazódott bennem: szeretném a Gyimesi-szoros tojásdímeit rendszerezni és csoportosítva a tojásdímeiket megírni, életre hívni ezeket a varázslatos, szakrális, rejtett jelentésekkel bíró szent tárgyakat. A megvalósítás akár éveket is igénybe vehet, miközben folyamatosan bővíthetem néprajzi ismereteimet és szakmai kutatási eredményeimet. Remélem munkámmal, kitartásommal tovább népszerűsíthetem a csángó magyarok szent 'verestojásait' és apró lépésekkel egyszer életre kelhet egy közel 1.000 darabos teljes gyimesvölgyi írott tojásdímgyűjtemény.

A tojásdímezés máig mély szakrális tevékenység: a nyelvvel egylényegű, képzés szintű valóságidézés, egyfajta varázslás, ráolvasás, bájolás, a kozmosz, az isteni jelenvalóság fényével átítatott teremtett világ megidézése, újratemtése. A gyimesi csángók mindezt őrzik archaikus imádságaikban, félelmeikben, a hímes tojások rendezett mintakincsében, hiszen a hímes tojásokon szereplő jelkép együttes sajátos, archetipikus szimbólumokat megjelenítő értelemmel bírt, melyet az egész közösség értett és félt.

A Vásárhelyi Látóhatár húsvéti ünnepi számában az a megtiszteltetés ért engem és Mária nénit, hogy bemutathassunk egy archaikus félelmekkel és erős keresztény hittel átszőtt világot: a gyimesi csángó magyarok húsvéti ünnepkörhöz kötődő szokásait és a gyimesvölgyi írott tojások szakrális mintakincsét. Mária néni számos publikáció és könyv anyagán keresztül menti át a gyimesi csángók kultúráját, így többek között összegezte azok hiedelemvilágát, a népi gyógyászatot, az írott tojásokat, még a régi recepteket is.

„Csángó magyar. . . .

Ágról szakadt madár vagy te,

Elvettetve, elfelejtve. . . .”

Csángó himnusz, részlet

Antal Sándorné született Tankó Mária vagyok. Gyimesbükkön születtem, itt élek, itt tanítottam 38 évet magyarul és románul. A szüleim is itt éltek. Heten voltunk testvérek, akkor olyan volt a helyzet, hogy mindenünk magyarul tanulhattott... Mivel Gyimesbükköt 1951-től Bakó megyéhez csatolták, 1965-től beszüntették a magyartanítást, 1990-ig csak román nyelven lehetett tanítani. Nem csak a tanítást szüntették be, hanem minden magyar nyelvű kulturális tevékenységet is. 1975-ben kaptam egy olyan sugallatot a jó Istentől, hogy saját lakásomban kezdjem gyűjteni a régiségeinket... Az én feladatomban az lett, hogy ne engedjem elhordani az értékeinket, hogy gyermekeink ismerjék meg elődeink munkásságát, kincseit, ragaszkodásukat ahhoz, ami a sajátjuk. Ekkor kezdtem gyűjteni nagyszüleinktől, szüleinktől a használt tárgyakat. Most 1700 tárgy van a tájházamban és még mindig lehet bővíteni.

1990-ben kezdtem el az írott tojások gyűjtését többnyire Gyimesbükkön és a Gyimesbükkhöz tartozó patak völgyekben. ... Minden mintát füzetbe rajzoltam, egy másik füzetbe beírtam a tojásírók nevét, életkorát és a gyűjtés évét. 1999-ben megjelent az első írott tojások gyűjteményem, ami nagy örömet szerzett nekem és hálával tartozom jötevőimnek.

„A gyimesi hegyek kőből vannak rakva”

Gyimes vidéke a keleti Kárpátokban, a Tatros folyó mentén 30 km hosszúra elnyúló völgyön halad Moldva felé. A mai ismereteink szerint az élet a Gyimesekben az 1700-as évek elejétől kezdődött el. Bethlen Gábor 1625 körül a Moldva és Erdély közötti kereskedelem védelmére egy határőr erődöt épített. 1764-ben a mádéfalvi veszedelem alkalmával elmenekült székelyek lopózkodván vissza a Székelyföldre, látták a szép hegyvidéket, letelepedtek a folyó mentén a „Székelyföld peremvidékére”. 1979-ben kb. 15.000-re becsülték a Gyimes-völgyben élők számát. A vidék három nagy kiterjedésű községet foglal magába: Gyimesfelsőlokot, Gyimesközépploktól és Gyimesbükköt. Ma az előbbi kettő az erdélyi Hargita, az utóbbi pedig a moldvai Bákó megyéhez tartozik. Kopár, hegyes vidék. A népdal is azt tartja: „A gyimesi hegyek kőből vannak rakva...”. ...A lakott terület tenger szint feletti magassága 700-1000 méter között van. ...Gyimesbükk titokzatos Patakország, virágzónyereg borította, hegycsúcsokkal koszorúzott vadregényes vidék. A Gyimes völgyét többségében magyarok és kevés számban románok lakják. ...A Gyimes-völgybe betelepített emberek bújdosó, menekülő emberek voltak. Régi székely viseletükről vonultak be Moldvába és aban is jöttek vissza „édes hazájuk peremére”, mely 250 évvel ezelőtt lakatlan völgy volt. Soha nem szakadtak el székely elődeiktől, akik a csíki, gyergyói falvakból, a hegyeken túli területekről csángáltak ide a Tatros folyó felső szakaszának völgyébe. Gyimesbükk lakossága nem kényszerült idegen nyelv használatára, megőrizték az ősi székely nyelvújást, ősi dalakat, táncokat, erős hitüket, gazdag hiedelemvilágukat. Gyimes lakosságát csángónak nevezik, csángálásuk végett, egy másik hagyomány szerint pedig „határőrök voltak és nevük a lármafák, vészharang csengésére utal.” A Gyimesi - szoros mindig fontos szerepet játszott, itt haladt át az út, amely Erdélyt összeköti Moldvával. Az ezeréves magyar határ kövei ma is láthatók a Rákóczi vár romjainál hasonlóan. 95 fok lépcsőn

fel lehet menni a tetőre és onnan gyönyörű a kilátás a festői völgybe. 1997-ben ünnepeltük a vasút fennállásának 100. évfordulóját....

...A gyimesi emberek jó kedélyű, mulató nép és szereti a jóindulatú látogatókat. Nem kér köszönetet a jószágáért, csak tiszteletet. Amilyen nagy az öröme, a jókedve, olyan nagy a bánata, nehezen vigasztalható. Milyen is lehet ez a nép, amelyet a természet tanított az életre a fennmaradásban. ...De az igazi megpróbáltatás a mindennapi étel előállítása. Nem egyszer kegyetlen a természet és annak a kevés termőföldnek sem ad engedélyt, hogy bőségesen teremjen. A fő termény ezen a vidéken a pityóka (burgonya, krumpli). Sokféleképpen készítik el. A tejtermék előkészítése is sok fáradságba kerül.

Az iparosítás és az urbanizáció sokakat, leginkább fiatalokat készített arra, hogy iparvidékeken keressenek munkát – hagyják el szülőföldjüket egy időre – leginkább külföldön. A hagyományos életforma kiszorulóban van. A gyimesiek népi kultúrája azonban áldozatkész néprajzi gyűjtőknek és kutatóknak köszönhetően archaikus mivoltában, rögzítetten marad fenn könyvekben, filmekben, hanglemezekben és fényképekben.

„Isten hírével járjatok!...” -

A gyimesi hiedelem úgy tartja, hogy a tojásokat legjobb nagypénteken főzni, mert akkor több évig is épen maradnak. Nagypéntek Jézus kereszthalálának gyászünnep. Nálunk csak nagypénteken írnak tojást és csak kimondottan pirosra festik. A hiedelem úgy tartja, hogy azért festik piros színűre a tojásokat, mert a sírató asszonyok a Krisztus keresztfájához, a kereszt lábához fehér tojással telt kosarakat raktak a felfesztés reggelén, a Jézus seiből kifolyt vér a tojásokra hullt és ezért írják fehérrel a piros tojást. ...Úgyes kezű asszonyok gyűlnek össze a házakhoz tojásíró kalákába... Hihetetlen változatos a gyimesi motívumvilág. Általában egy tojást egy motívummal írják, de lehetséges a mintakombináció is.

...A húsvéti tojás jelképhordozó tárgy, alkotás. ...Valójában a tojásírás és festés az emberiség ősi, kereszténység előtti világból jövő kultúröröksége. A tojás a termékenység szimbóluma. ...Az élet forrása, az újjászületés csírájának rejteke. ...A díszítmények ősi, alapvető rétegében az emberi tenyér és ujjak ábrázolásának naturalisztikus, természeteshez közel álló, vagy mértanias (geometrikus) megfogalmazásai, valamint a csillagábrázolások tartoznak. A tenyér és az ujjak ábrázolását a régészet és a néprajz, mint a rontás, a szemmel verés elhárítását szolgáló jeleket tartják számon. A tojás díszítmények másik nagy csoportját a görög és reneszánsz eredetű virágminták adják. ...A magyarság körében a bukovinai székelyek alkotásai állnak a gyimesiekhez a legközelebb. A moldvai román díszítmények közül a bakóival és vranceaival mutat a gyimesi tojás hasonlóságot. ...A mintázatok gazdagságát figyelve felelevenednek a Napot idéző jelképek: pl. az égtájkeresztes naprózsa, forgóróza, tömött róza, tőttróza, kicsi csillag és nagy csillag. ...A vízszintes osztó mentén a negatív tükrökép ábrázolása a túlvilágon e világhoz képest fordított arcát szemlélteti. E hajdani pogány világkép szerint a túlvilágon ugyanis minden fordítva van az e világhoz képest. A tavaszi szerszámok, az eke, ásó, kapa, borona, villa, gereblye az anyaföld megtermékenyítésének szimbólumai. A rontást hozó állapotoknak csak a gonoszság átadására, esetleg hordozására alkalmas részei kerülnek ábrázolásra, mert a régi hit szerint az egekől kiragadva azok rontásképtelenek. A megnevezések is ennek emlékét őrzik: tyúklába, birkalába, berbécsszarva, kecskeköröm, ördögtergye, kakastaré, békasége, nyúlful, rákláb. A pontozott felültek és sima részek pozitív-negatív képének ritmikus változásai a jó és a rossz harcának állandóságát fejezi ki. A megújuló természet iránt kifejezett öröm sugárzik a vessző, termőág, cserelapi, boldogasszonylapi, futóróza, herelapi, mintázásokból. ...A gyimesi tojásírásra jellemző a mértéktartás, a nagy múltú, régi mintákhoz való ragaszkodás. ...A tojásírás eszköze a kesice, a tojásokat forró méhviasszal írjuk/hímezzük meg. ...Festés után a száraz tojásokat meleg ronggyal letöröljük, majd szalonnával bekenjük, hogy szép fényesek legyenek. ...A tojásírás ma is élő népművészet. .. Meg kell azonban jegyezni, hogy az írott tojások mintáját a

GYIMESBÜKKI TÁJHÁZ, ANTALNÉ TANKÓ MÁRIA GYŰJTEMÉNYE
2011. Gyimesbükk, Románia

tojásírók emlékezetükben őrizték, egyik évről a másikra. A hagyományok motívumokat pontosan ismételték és ismerték, át is adta őket egyik generáció a másiknak. Antal Kata áldomáspataki néni, aki nagy tojásíró volt, 1980-ban, 90 éves korában halt meg, azt mondta, hogy a tojásírás a nagyanyja testvérétől, Bartos Annától tanulta, fiatal lány korában. Nagyon sok tojást írt életében és sok mintát ismert. Régen csak növényekből (virága, fája, hánca, gyökere) nyert festékeket használtak az asszonyok a festésre. A piros színt berzsennyel festették...

...Nagyszombaton este újra megszólalnak a harangok. A körmenettel kezdődő örömnappal Jézus feltámadását hirdeti. A templomot virággal díszítjük. Húsvét hétfője a játék és a vidámság napja. A szokásos locsolkodás az egyházi magyarázat szerint keresztelésre utal. Régen ilyenkor tartották a keresztelőkert is. ...A mai húsvéti locsolás és a fizetségül szolgáló piros tojás átadása kései utóda egy természet iránti, teljes tiszteletből fakadó szakrális tisztaságú misztériumjátéknak. ...Itt a Gyimesekben húsvét reggelén a legények, a fiatal házaspárok meglátogatták szüleit, kereszt-szüleit, eskető kereszt-szüleit, piros tojást vittek ajándékba, felköszöntötték őket. Mikor bementek a házba, így köszöntek: „Dicsértessék az Úr Jézus szent neve.” Mikor beléptek a házba: „Boldog húsvéti ünnepeket édesapám és édesanyám, keresztanyó és keresztapó kendeknek és az egész családjainknak.” – mondták. A felelet erre az volt: „Köszönjük keresztgyermekünk, hogy ez alkalommal felkerestetek és nem feledkeztetek meg rólunk.” Aztán előkerülnek a boros vagy pálinkás poharak. A pohár elkészítése nálunk hosszas ceremóniából állt: „Isten tartsa meg kendeket, keresztapó, keresztanyó, sok számos esztendőben érjék meg a mai szent napot békével, örömmel, egészségvel adja a feltámadt Krisztus.” A felelet egyszerű volt: „Hallgassa meg a Fennvaló. Tüőtök es tartson mega jó Mária.” Kéthárom pohárkoccintás után felkerekednek az ifjak és elköszönnek: „Na maradjanak békével” – mondták: „Isten hírével járjatok s még máskor es járjatok erre nálunk.”...Nem tudták nekem megmondani pontosan, mikortól jött be nálunk az öntözési szokása. ...

Locsoláskor a házas emberek, a legények áldást, a kisebb fiúcskák öntöző versikéket szavalnak. Ez a szokás most is megvan. ...A mi családjunkban az volt a szokás, hogy húsvét reggelén édesanyánk a mosakodó vizünkbe egy piros tojást tett, hogy egész évben egészségesek legyünk, az arcunk szép piros legyen. Mindig vittünk húsvétkor eledelt szenteltetni és piros tojást is. A szentelt eledelt húsvét reggelén, a reggelinél esszük meg. Az első szentelt tojást mindig édesapánk törte meg és hámozta meg és annyi szeletre vágta fel, ahányan voltunk a családban. Mindenki az ő részét kellett elfogyassza. A nagyszülők azt mondták, hogyha valamikor az erdőben eltévedne valamelyik a családból és nem tudná, merre kell hazamennie, akkor jusson eszükbe, kivel ették meg a piros tojás darabot. Gondolom ennek a hiedelemnek mélyebb értelme is van: a nagy család szétválaszthatatlan egységét, az összetartozást jelképezi. ...A gyermekek húsvéthétfőn igen sok tojást összegyűjtöttek. A szebbeket az édesanyák elrakták emlékébe, a többi elhasználták. ...A legények a lányoktól kapott tojásokat sok ideig megtartják. Úgy tartották a vőlegény jelöltek, ha a tojás valamennyi idő múlva meghalványul, hamarjában a fiatalok lakodalmazni fognak. ... Húsvétkor hagyományos játék volt a tojásokogatás és a tojásdobálás. ...

A férjem nagymamája, Antal Mária Áldomáson élt 82 éves koráig, 1962-ben halt meg, ő mesélte, hogy az ő gyermekkorában, húsvét utáni első vasárnap tartották a fehérvasárnapot, amikor a 14-16 éves lányok, akik jó barátok voltak, tojást cseréltek és életük végéig barátságban maradtak és asszony korukban is mindig segítették egymást, ha nehézség adódott az életükben....

Ismerjék meg a tájunkat, hiedelmeinket, a mi embereinket. Gyimes egy gyönyörű szép vidék, egy titokzatos Patakország. Aki még nem járt erre, jöjjön el és győződjön meg róla. Nagy szeretettel tettem eleget a rám bízott feladatnak. Szeretném, ha hasznos is volna.

Adjon a Jó Isten!”

Sok szeretettel: Antalné Tankó Mária, Gyimesbükk és Bereczné Lázár Nóra Hódmezővásárhely

Fotó: Bereczné Lázár Nóra

Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzata hagyományaihoz híven a Március 15-i ünnepünkhöz kapcsolódóan díszközgyűlésen adta át a város kitüntetésait. Március 14-én dr. Lázár János polgármester nyújtotta át és köszöntötte a város jeles személyiségeit, akik példamutató szakmai és közeleti tevékenységükkel öregbítették szülőföldünk jó hírnevét. Az ünnepi közgyűlésen elhangzó laudációk részleteit (www.hodmezovasarhely.hu) idézve nyerhetünk bepillantást jelentőségteljes életükbe.

Ezen a napon Budapesten vette át dr. Kószó Péter alpolgármester, csecsemő- és gyermekgyógyász a Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetést a rendszerváltozás során tanúsított aktív szerepvállalásáért, valamint Hódmezővásárhely városáért, illetve a szociális területen végzett karitatív munkájának elismeréséül dr. Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes, közigazgatási és igazságügyi minisztertől.

Hódmezővásárhely Díszpolgára

BENYHE JÁNOS

„Irodalmi és polihisztóriai munkásságának elismeréseként posztumusz díszpolgári kitüntetésben részesült Benyhe János. A kitüntetést Bajnokné Benyhe Judit, Benyhe János lánya vette át.

Benyhe János műfordító, tanár, publicista, nyelvész, irodalomtörténész, braziliai nagykövet. Egy olyan ember volt, igazi polihistorként, aki folyékonyan beszélt angol, francia, olasz, latin, német, spanyol, portugál, holland, katalán és orosz nyelven. És mégis, számára az igazi szerelem a magyar nyelv volt, és éppen ez tette őt hatalmas műfordítóvá.”

DR. FILA BÉLA

„Díszpolgári kitüntetésben részesült kiemelkedő tanári és lelkipásztori munkásságáért dr. Fila Béla római katolikus plébános, nyugalmazott teológia-professzor. [...] 1958-ban a budapesti Római Katolikus Hittudományi Akadémián megszerzett doktori címet követően még ugyanebben az évben június 15-én Vácot pappá is szentelték. 13 évvel később Rómában filozófiából doktorált. [...]

1985-től 1999-ig, nyugdíjba vonulásáig a budapesti Hittudományi Akadémia dogmatika tanára volt. Dr. Fila Béla 1981-től püspöki tanácsos, 1993-ban megkapta a megtisztelő pápai prelátus címet.”

LUCIEN HERVÉ

A vizuális alkotóművészet hírnevét öregbítő töretlen ívű, kimagasló munkássága elismeréseként posztumusz díszpolgári címet adományozott Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzata a városból elszármazó világhírű fotóművésznék, Lucien Hervének. Lucien Hervé 1910-ben örmény származású szülők gyermekeként, Elkán László néven látta meg a napvilágot Hódmezővásárhelyen. 1918-ban szüleivel Budapestre költözött, majd Bécsben tanult rajzolni. 1929-ben továbbment Párizsba, és ettől kezdve haláláig a francia fővárosban élt.”

Pro Urbe

HEGEDÜSNÉ DÉKÁNY MAGDOLNA

„Pro Urbe kitüntetésben részesült Hegedűsné Dékány Magdolna kulturális főtanácsadó, Hódmezővásárhely kulturális életében betöltött kiemelkedő munkássága elismeréseként. [...] Hegedűsné Dékány Magdolna 35 évet töltött a kultúra szolgálatában, ebből közel 10 évnyi múzeumi és 21 évnyi, a színpalak mögött végzett köztisztviselői munkájával jelentősen hozzájárult a város kulturális és művészeti életéhez. 1988-ban Kiváló Népművelő címmel, 1994-ben Hódmezővásárhely Közszolgálatáért díjjal, 2010-ben pedig a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztjével tüntették ki.”

HOLLER LÁSZLÓ

„Pro Urbe kitüntetésben részesült Holler László festőművész, a zömében vásárhelyi táj, természet és az ember kapcsolatának ábrázolása, valamint művész pedagógiai munkássága területén elért eredményei elismeréseként. [...] Természeti élményei meghatározták életmódját, világlátását, festészetét, melynek általa megfogalmazott ars poeticája: igazat mondani szépen. [...] Pedagógiai és művészeti tevékenységét többször elismerték. Munkásságát 1978-tól nívó- és ösztöndíjak, munkajutalmak és szakmai kitüntetések kísérik. Több mint négy évtizedet tanított vásárhelyi iskolákban: volt tanyai tanító, majd 1977-től a Klauzál Utcai Általános Iskola rajztanára, 1967-től a Mártélyi Képzőművészeti Szabadiskola egyik szakmai vezetőjeként tevékenykedett.”

DR. SOÓS LÁSZLÓ

„Pro Urbe kitüntetésben részesült Dr. Soós László nyugalmazott sebész főorvos, a hódmezővásárhelyi polgárokért végzett áldozatos munkásságának elismeréseként. [...]

Szakvizsgát tett általános sebészetből, majd plasztikai sebész és kézsebész szakképesítést is szerzett. Tagja a Magyar Sebész Társaságnak, a Magyar Plasztikai Sebész Társaságnak, az MTA Dél-Magyarországi Sebész Szakcsoportjának, emellett tagja volt a vásárhelyi Vívóegyesületnek, valamint az Előre Vadásztársaságnak is. Orvosi tevékenységét és művészi pályáját összekötő az ész és a kéz harmóniája, a tizedmilliméternyi pontosság és a kreativitás.”

TÓTH KÁROLY

„Pro Urbe kitüntetésben részesült Tóth Károly, a Vakok és Gyengénlátók Csongrád Megyei Egyesülete Hódmezővásárhelyi Körzeti Csoportjának elnöke, a Csongrád megyei és hódmezővásárhelyi vakok és gyengénlátókért végzett áldozatos munkájának elismeréseként. [...] Több sikeres program teszi kiemelkedővé munkásságát, melyet jelenleg is kitartóan folytat sorstársai érdekében. Neki és a Rotary Club hódmezővásárhelyi csoportjának köszönhető a Kossuth téren elhelyezett, a belvárost bemutató dombormű is.”

Signum Urbis Honorantis

MAGYARY ÁGNES

„Signum Urbis Honorantis kitüntetést kapott Magyary Ágnes vívó szakedző, testnevelő tanár, a hódmezővásárhelyi vívósport megőrzéséért és a vívásoktatás területén elvégzett kiemelkedő munkásságának elismeréseként. [...]

Magyary Ágnes elkötelezettsége a nagy hagyományokkal rendelkező, nemzeti sportnak számító vívás iránt példaértékű, és bátran kijelenthető, hogy nélküle Hódmezővásárhely vívósportja napjainkban már nem létezne. Többek között az ő munkáját dicséri, hogy jelenleg az egyesület kiváló eredményekkel büszkélkedik mind a lányok, mind a fiúk körében, akár a hazai, akár a nemzetközi versenyeket, ranglistás helyezéseket tekintjük.”

PERÉNYI JÁNOS

„Signum Urbis Honorantis kitüntetést kapott Perényi János, a Hódmezővásárhelyi Gazdasági Egyesület alapító tagja és elnöke, az elmúlt 20 évben a civil életben kifejtett tevékenységéért és a népi-paraszti hagyományok megőrzéséért végzett munkássága elismeréseként. A néprajzi tárgyak, pástorkellékek, különböző lovas- és csikóeszközök gyűjtését már nagyon fiatalon megkezdte, és gyűjteményére alapozva nyílt meg Hódmezővásárhelyen a Paraszti Eszközök Pincemúzeuma. Ezzel együtt védetté nyilvánított lószerszám-, szán- és kocsigyűjteménnyel is rendelkezik, amelynek egy része az Ópusztaszeri Emlékparkban látható.”

F. Gaál Györgyi

PETŐFI SÁNDOR

Nemzeti dal

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés, válasszatok!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

[...]

(Pest, 1848. március 13.)

KAMOTSAY ISTVÁN
PETŐFI SÁNDOR
(1983)

A Petőfi-szobor megvalósítását dr. Sarkadi Ferenc (1901-1989) ügyvéd - adományozó mecénás - áldozatkészsége segítette megvalósítani, aki megbízást adott Kamotsay Istvánnak a mű elkészítésére.

E szobor a költő forradalmi lendületét állítja tartalmi, eszmei mondanivalója középpontjába.

Kamotsay István eredetileg a szobor talpzatán kívánta megörökíteni Petőfi Sándor Nemzeti dal című versét.

F. Benyhe

BENYHE JÁNOS
diplomata, műfordító és nyelvész
kedvenc kutyájával, Mackóval

Milyen érzéssel tölti el a családot a szülőváros elismerése?

Vásárhely mindig szívesen emlékezett elszármazott fiaira, akik jó hírett vitték a világba, és szinte minden korban volt kezdeményezés, hogy megmaradjon a kapcsolat a hírnevet szerzett város szülőtte és a város között. Benyhe János sosem várt elismerést, kitüntetést szülővárosától, hiszen azt kapta tőle, ami semmi mással nem pótolható: élet-szemléletet, helyesen használt és képalkotásra készítő anyanyelvet, egész életét meghatározó kulturális alapot. Hűséges volt szülővárosához, személyes vallomásaiban, irodalmi esszéiben is, tárcáiban gyakran emlegette. Városa sem feledkezett meg róla. A Vásárhelyről elszármazottak találkozájára mindig szeretettel hívta és várta. Akárcsak a Bethlen Gábor Gimnázium, kedves iskolája, amely iránt egész életében mély hálát érzett. Sokfelé megfordult a világban a magyar kultúra, a magyar irodalom küldöttjeként, tucatnyi európai nyelv kiváló ismerőjeként, előadóként, vagy éppen hazája nagykövetekeként. Több nemzet is kitüntette irodalmának magyar nyelvű tolmácsolásáért, vagy a kétoldalú kulturális kapcsolatok elmélyítésében végzett munkájáért. Sosem kérkedett velük, az elismerés csak még következetesebb munkára sarkallta. Szerény ember volt; címet, kitüntetést sosem viselt, de ha megéri, bizonyára szívből örült volna, hogy szülővárosa díszpolgárai közé emeli. Nekünk, családtagoknak, akik itt ma helyette veszünk részt az ünnepségen, öröm, hála, de szomorúság is egyben. Öröm, mert a város, ahol született, immáron örökre visszafogadta, magáénak érzi, és magáénak vallja az örökségét.

A SZÜLŐFÖLD KULTURÁLIS ALAP

Benyhe Jánost legtöbbször műfordítóként, nyelvészként ismerik, aki diplomataként is a magyar kultúrát szolgálta. A *Hódmezővásárhely díszpolgára* cím adományozása elismerést jelent családja számára is. Fiát, Benyhe István kérdeztük édesapja tevékenységéről, aki maga is a magyar kultúra nagykövete...

Hála, hogy emlékeznek rá, hogy halála után újra vásárhelyi polgár lehet az, aki tizennyolc évesen költözött el innen, de gyökereit soha nem tudta feledni. Szomorúság, mert Mózeshez, vagy éppen Álmoshoz hasonlóan, ő is csak egy pillantást vehetett arra a földre, amelyet munkájával kiérdemelt, de életében már nem mehetett be oda. Vásárhely immár csak az örökkévalóságban tudhatja magáénak új, posztumusz díszpolgárát, ő pedig csak égi közbenjárásával fejezheti ki, hogy mit is gondol felőle.

Önök szerint mit adott Benyhe János a magyar kultúrának?

Benyhe János sohasem sietett, megfontoltan vezetett, kimért léptekkel haladt az úton és az életen át. Hatalmas műveket fordított le úgy, hogy előre beosztotta az idejét; néha évekre előre, hogy hány oldalt kell naponta fordítania. Pedig a fordítás nehezen tervezhető. Különleges ismeretek kellene néha a történelmi kor, a kultúra, a nyelv érzékeltetésére. Egy-egy hivatkozást néha hetekig keresett a lexikonokban, szótárakban vagy újabban az interneten. Előfordult, hogy egy jó megoldáson napokig, hetekig gondolkodott. Mert a műfordító nem egyszerű nyelvi célgép, amelybe betápláljuk az egyik nyelven írt gondolatot, és magától kijön ugyanaz egy másik nyelven. Sokan így gondolják, ezért a műfordításnak nincs is olyan presztízse az olvasók előtt, mint az eredeti alkotóknak. Benyhe János nem írt regényeket vagy verseket, de azzal, hogy idegen nyelven keletkezett műveket olyan magyar nyelvre fordított, amely hosszú évtizedek távlatából sem veszít frissességéből, nyelvi erejéből és pontosságából iskolát teremtett. Nem csak a műfordítóknak, hanem a magyar nyelven fogalmazóknak, nyelvvédőknek, nyelvünk szerelmeseknek és minden hazáját, anyanyelvét szerető magyarnak. Nyugat-Európa szinte minden latin és germán nyelvét ismerte, sőt gyermekkorában egy bolgár péklány révén a szláv nyelvek rendszerébe is betekintett, amely élete delén segítette orosz nyelvtanulását. Nahuatl, guaraní és kecsua tanulmányait a dél-amerikai irodalom spanyol remekeinek fordítása során kezdte, és érdeklődése szinte minden utazása során egy újabb nagy nyelvi kultúra feltérképezéséhez segítette. Tiszában volt a maláj nyelvtannal, és élete vége felé egyre többet foglalkoztatta a magyar nyelv altájtörök komponenseinek kutatása.

Nyelv és kultúra, nyelv és gondolkodás, nyelv és ízlés, nyelv és lelkiező, nyelv és asszimiláció, nyelv és sors. Megannyi kérdés, amelyre egész életében kereste a választ. Nagy

összegző műben akarta boncolni ezeket a témákat, de hetvenes éveiben még nem vállalkozott a nagy szintézisre, nyolcvanas éveinek hajnalára azonban példátlanul felszaporodott fordítói és publicisztikai munkái nem hagytak rá időt. Mégis, a *Heti Válasz*-ban évekig megjelenő tárcája, a (három önálló kötetben is megjelent) *Dohogó* egységes, jól szerkesztett formában tartalmazza gondolatait a nyelv állapotáról, védelméről, fejlődéséről.

A magyar irodalom nagyjai gyakran kiváló műfordítók is voltak. Arany János, Babits Mihály nyelvteremtő erővel fordítottak le világ-irodalmi nagyságokat, Shakespeare-t, Dantét. Műfordítóink mindig kiválóan és szövegűen tolmácsolták a legjobb műveket. Benyhe János nemcsak méltó és egyenrangú társuk, hanem nyelvszerkezeti következetessége révén nehezen megkerülhető műfordítói etalonná is vált. Nézeteit, tudását mindig szívesen megosztotta tanítványaival, akiket önzetlenül segített, hogy igazán jó műfordítókká válhassanak. Újlatin nyelveken fordító generációk tanultak meg tőle az idegen szövegek alázatos, pontos, és magyaros mondatszerkesztéssel való visszaadását.

Tudta, hogy Európában viszonylag elszigetelt nyelvünk és kultúránk csak magas színvonalú műfordítás segítségével kapcsolódhat szervesen a világ nagy kulturális áramlataiba, ezért élethivatás volt, hogy ezt a kapcsolatot segítse. Üzenete nagy fordításainak sorai közt rejtőzik. Megmutatta, hogy a nyelvújítás során a modern tudományok és új társadalmi, filozófiai gondolatok kifejezésére alkalmassá tett magyar nyelv úgy képes megjeleníteni a legdagadtabb tartalmakat is, hogy eredeti, nem-indoeurópai szerkezetét – ezáltal sajátos fogalmi gondolkodásmódját – meg tudja őrizni. A világirodalom nagyjai, Cervantes, Stendhal, Maupassant, Amado, Vargas Llosa, Lorca, Cortázar és döntően a francia, spanyol, portugál nyelvű irodalom legkiválóbbjai úgy szólaltak meg magyarul fordításában, hogy a magyar olvasó ugyanazt a nyelvi és kulturális elragadtatást érezheti, mintha eredetiben olvasná őket. Fordított, diplomata volt, *Dohogó*-t írt, és élete végéig a Magyar PEN Club főtitkára volt.

A Viharsarokból indult, igen szegény családból, de tehetsége, munkabírása és a magyar kultúra felemelésének vágya egész életét egy ügy szolgálatába állította. A magyar kultúra szolgálatában olyan lelki társai voltak, mint Kőrösi Csoma Sándor, Fogarasi János, Czuczor Gergely, Hamvas Béla, Várkonyi Nándor, Domokos Mátyás. Példájukkal, gondolataikkal és céljaikkal azonosult, sokszor azokat követte, gyakran alkalmazta őket munkáiban.

Benák Katalin

DR. RAPCSÁK ANDRÁS

„Van az elevenek országa, meg a holtak országa. A híd a szeretet. Csak az marad meg. Az élet egyetlen értelme.”

(Thornton Niven Wilder)

10 évvel ezelőtt hunyt el dr. Rapcsák András, aki 1990-től haláláig Hódmezővásárhely polgármestere, 1994-től a térség országgyűlési képviselője volt. Városvezetőként megküzdött a rendszerváltás politikai és gazdasági nehézségeivel, a város gazdag hagyományaira építve Hódmezővásárhelyt a fejlődés útjára állította. Munkásságával egy értékőrző, lokálpatrióta és a város jövőjéért összefogásra képes közösséget teremtett.

Fizikus, országgyűlési képviselő, polgármester. A debreceni Fazekas Mihály Gimnázium elvégzése után 1961-től a Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karán, majd a Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatta tanulmányait, ahol 1969-ben fizikusi diplomát kapott. 1969-től 1973-ig előbb a Tiszántúli Áramszolgáltató Vállalat, majd a Dél-Magyarország-i Áramszolgáltató Vállalat fejlesztőmérnöke volt. 1973-ban Hódmezővásárhelyre költözött. Ettől kezdve a Metripond Mérleggyárban tervező- és fejlesztőmérnök, 1985-től a gyár mérlegághozatának vezetője, végül a privatizáció során, a nagyüzemből 1988-ban megalakult Mérleg Kft. ügyvezető igazgatója volt. 1977-ben a Gravimetrikus elven működő folyamatos adagoló-szalagmérleg című disszertációjával kapta meg a fizika tudományok doktora címet. 1977 óta tagja volt a Gépipari Tudományos Egyesületnek, a Magyar Elektrotechnikai Egyesületnek, a Méréstechnikai és Automatizálási Tudományos Egyesületnek és a Mérnöki Akadémiának. Tizenhat szabadalom, illetve ipari oltalom, továbbá harmincegy újítás fűződött a nevéhez. 1995-ig nagyszámú szakcikket írt elektronikus mérlegekről és mérlegrendszerekről, valamint számos nemzetközi konferencián tartott előadást. A Mérlegtechnikai kézikönyv adagolószalagos mérlegekkel foglalkozó fejezetének társszerzője. 1995-ben a FEANI (Európai Mérnökök Szövetsége) párizsi döntése értelmében euromérnöki oklevelet kapott. Kutatási és érdeklődési területe a mérlegrendszerek gyártása, fejlesztése, tizenhat saját és szerzőtársaival megalkotott szabadalom, mintaoletalom fűződik nevéhez a mérés technika és az automatizálás témakörében. 1969-ben és 1970-ben megkapta a Kiváló Ifjú Mérnök, 1971-ben az Iparági Dicséret Oklevelet, 1991-ben a Gábor Dénes-díjat, 1995-ben a Budapesti Műszaki Egyetem euromérnöki oklevéllel tüntette ki.

1993-ban a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével tüntették ki, 1996-ban pedig a Debreceni Agrártudományi Egyetem Díszpolgárává választotta. Fialat kora óta sportolt. 1957-től 1973-ig versenyszerűen teniszezett. 1981-től haláláig igazolt sakkversenyző volt, 1987-től mesterjelölt. 1992-től a Hódmezővásárhelyi Sakk SE NB II-ben szereplő gárdájának versenyzője, és a Csongrád megyei Sakk-szövetség elnöke lett.

1990-ben az első szabad önkormányzati választást követően, a többszöri eredménytelen szavazás után, mint pártonkívüli új jelöltet, november 6-án választották meg a város polgármesterének, mely tisztséget haláláig betöltötte.

DR. RAPCSÁK ANDRÁS
(Debrecen, 1943. július 14. – H. 2002. február 3.)

FEJÉR CSABA ALKOTÁSA

Városvezetőként egy erős, fejlődőképes várost, és egy összetartó, értékőrző közösséget teremtett. A rendszerváltás után a fejlődés, a jövő útját találta és nyitotta meg Hódmezővásárhely számára. Irányítása alatt alapjaiban szerveződött újjá a város önkormányzata, fontosabb intézkedései közé tartozott a város úthálózatának felújítása, a kerékpárutak kiépítése, az oktatási intézmények felújítása, a közterek rendezése, átépítése, városképi jelentőségű épületek felújítása, a csatornahálózat kiépítése, szennyvíztisztító létesítése, a város közvilágításának rekonstrukciója, a városinformatikai, térinformatikai-hálózat kiépítése, a város geotermális energiára alapozott fűtésrendszerének létrehozása, a hulladék-gazdálkodási rendszer átalakítása.

1994-ben a Kereszténydemokrata Néppárt támogatásával országgyűlési képviselővé választották. Belépett a pártba, 1995-től a Csongrád Megyei KDNP-szervezet alelnöke. Az Országgyűlés Önkormányzati és Rendészeti Állandó Bizottságában, ezen belül a rendészeti és az Európai Unióhoz való csatlakozással foglalkozó albizottságban dolgozott, valamint részt vett az Oktatási, Tudományos, Ifjúsági- és Sportbizottság Tudományos és Innovációs nyílt albizottságának munkájában is. A KDNP-frakcióban a jogi és önkormányzati munkacsoport tagja volt. Az IPU magyar csoportja magyar - mongol baráti tagozatának az elnöke, a magyar - új-zélandi baráti tagozat tagja. 1997 őszétől a Társadalmi Szervezetek Költségvetési Támogatási Előkészítő Bizottság tagja. 1997-ben kizárták a KDNP-ből. A röviddel ezután megalakult Kereszténydemokrata Szövetség alapítója és egyben elnökségi tagja, 1998-tól ügyvezető elnöke lett. A KDNP-frakció megszűnésével 1997 szeptemberétől a Fidesz-MPP-frakciójában politizált tovább. Az 1998. országgyűlési képviselőválasztás első fordulójában egyedül ő kapta meg a többséget, ismét képviselővé választották. Ettől az évtől kezdve a Csongrád megyei közgyűlésnek is tagja lett. 1999. március 4-én felfüggesztették polgármesteri teendőinek ellátása alól. Felfüggesztése a 2000. december 3-i időközi választásig tartott, melyen ismét, immár negyedik alkalommal választották polgármesterré.

2002. február 3-án tüdőembóliában hunyt el.

2003-ban a város posztumusz díszpolgári címet adományozott neki. 2007-ben a Szántó Kovács János utca elejét dr. Rapcsák András úttá keresztelték át. 2008-ban a Kossuth téren felavatták egészalakos szobrát, Varga Imre Kossuth-díjas szobrászművész alkotását. 2012. február 4-én, halálának 10. évfordulóján, sírhelyénél emlékezett a város.

Borus Gábor - Benák Katalin - Gaál Györgyi

INTERNETES HÓDOK HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN!

Legtöbben – különösen itt, Hódmezővásárhely és környékén – nagy érdeklődéssel figyeljük a hódok életét. Dr. Szádeczky-Kardoss Irma jogtörténész levelében gyermekkori emlékeről ír, amikor a hódokkal találkozott, noha úgy vélik sokan, hogy e kis állatka réges régen kihalt e vidéken. A WWF Magyarország hód-visszatelepítési programja keretén belül – 2003-ban – a Mártélyi Tájvédelmi Körzetbe telepítettek két hódcsaládot. A hódok a Tisza körtvélyesi holtága mellől átköltöztek a Kenyere-, Pamuk- és Kendertó - erek mentén elhelyezkedő természetvédelmi területre, ahol lehetőség adódik a rágszálók internetes megfigyelésére, mintegy „hód valóságshow”-ra. Tölgyesi György nyugdíjas elektronikai fejlesztőmérnököt, a „Hód-program” szakmai tanácsadóját arra kértük, tájékoztasson bennünket a vásárhelyi hódokról.

Hódmezővásárhely és a hódok

Napjainkban Hódmezővásárhely – mondhatni – az ország közepe. Mint egykor Szer.

2010-ben a Vásárhelyi Történelmi Kör remek, már-már patinás nyári rendezvényének vendég előadója voltam. A kör biztosított szállást, aminek két okból, külön is örültem. Elsősorban azért, mert a legnevesebb Árpád-kori történeteszek egyikével, dr. Font Mártával lettünk szobatársak, s ez emlékezetesen kellemes időtöltést hozott. A másik öröm tulajdonképp csak később következett, amikor gyerekkori emlékeim derengtével rájöttem arra, hogy én ennek a vadásztanyának egyszer már vendége voltam. Édesapám akkor, 1946-47-ben Kecskemét thj. város főispánja volt, s valamely hivatalos úton járt Vásárhelyen. Édesanyám is, én is elkísértük. A hivatalos reprezentációhoz vadászat is járult, valószínűleg azzal is összefüggésben, hogy a város ugyanebben a vadászlatban látott minket vendégül. (Egyik-másik bűtört még fel is ismertem. Maga a vadászlat és terület olyan reprezentációs intézménye lehetett Hódmezővásárhely városának, mint Bugac Kecskemétnek.) A vadászathoz korán kellett kelni, aminek izgalmaiból én se maradhattam ki, s el is indultam a felnőttekkel együtt. Természetesen a vadászaton nem vehettem részt, s egy hölgynek a gondjaira bízva, rövid idő múlva visszafordultunk. De nem egyenesen a vadászlatkhoz, hanem kis kiterővel egy „nagyon érdekesnek” ígért helyre vitt bennünket a lovas kocsi. Egyébként, mint eredetileg pesti gyerekeknek, már maga a ló és a kocsikázás is élmény volt. Úgy emlékszem, hogy sűrűn fás helyre jutottunk. Erdőbe, ligetbe, parkba? Ahol egy hozzám mérve mindenképpen magas helyről lenézve egy kis vízfolyást mutattak, patak-ág lehetett, s ott lenn volt az érdekesség. Vagyis a hódok, amint „várat építenek”. Várat ugyan nem láttam, de karvastagságnyi törzseket igen, amint a hódok munkája eredményeként a hely körül hevernek, egyik át is hidalta a vizet. No, én rögtön a hódok hídját láttam benne. A hódok pedig – az ég bocsássa meg nekem – patkányokra emlékeztettek. Amilyeneket röviddel előbb, az ostrom idején, a pesti városháza – mai főpolgármesteri hivatal – egyik udvarán láttam nyüzsgönni, mikor az emeletről az oda nyíló folyosóablakon lenéztem.

Most azt olvasom a hírekben, hogy Hódmezővásárhelyen rövidesen internetes hód-show kezdődik. Frissen telepített hódok részvételével, mert hogy az Alföldről 150 évvel ezelőtt kipusztultak a hódok. Hát! Az Alföldről lehet, de Vásárhelyről nem. Itt még a második világháborút is túléltek. Sőt: a nagy felszabadulást is. Avagy lehet, hogy ez után, s emiatt tűntek el innen is?

*dr. Szádeczky-Kardoss Irma
a történelemtudomány kandidátusa, az ELTE ÁJK tiszteletbeli tanára,
ny. kultuszminiszteri főtanácsadó, jogtörténész*

Fatalemberként kerültem Körtvélyesre és az itt töltött több évtized a környék ismerőjévé, védőjévé tett. Igazán hálás vagyok, mert minden tekintetben gazdagodtam. Isten teremtett világa csodálatos és ezt egy apró kis állat tökéletességében felfedezni, több mint egy egyetem.

Szerencsés párosítás a természet megfigyelése, és ehhez a technikai megoldások megtalálása. A legkülönfélébb automata megfigyelő eszközök kiötlése, megvalósítása izgalmas feladat.

A Hód-program erről is szól, amely tavaly tavasszal vált hivatalosan is elfogadottá a polgármester úr, dr. Lázár János és a képviselőtestület jóváhagyásával.

Maga a hód, mint Európa legnagyobb rágszálója, a térség természeti örökségének tekinthető. A 150 évvel ezelőtti teljes kipusztítását megkérdőjelezendő dr. Szádeczky-Kardoss Irma és mások visszaemlékezései szemtanúkat sejtetnek.

A városnév Hód előtagjának eredete is vitatott volt, de végül közmegegyezéssel (vagy mondjuk így: többségi szavazattal) megerősítést nyert. Minden tekintetben örökségről van szó, ezért illene úgy is bánni vele, azaz megbecsülni.

Sajnos az érintettek (tiszteltet a kivételnek) hozzáállása iskolapéldája a mai Magyarország értékmegőrző szemléletének. Többnyire nagyfokú közöny tapasztalható, másrészt elveszni látszik a sok bába közt a gyerek... Mielőtt túl pesszimistának tűnnék, szeretnék rávilágítani a részletekre. Az állat létfenntartása, azaz életfeltételeinek biztosítása az elsődleges.

Ehhez kell a vízügyesek segítő közreműködése; azaz ne vágjanak ki minden fát, bokrot a csatorna mentén, és mindig legyen elegendő víz benne. Ebből nem csak a hód, hanem a teljes környékbeli élővilág is profitál.

A vadászok azzal segíthetnének, hogy nem düljék föl csörtetősökkel, fegyverropogással, kutyáikkal mindenestől a még élhető, békés, érintetlen – mindössze pár hektárnyi természetvédelmi területet. Szeretnénk továbbá, ha segítenének a hód újonnan megjelent és robbanásszerűen szaporodó ősi ellenségének, az aranyakálnak (nádi farkas) „megrendszabályozásában”...

Jó lenne, ha a gazdák egyéni érdekből, a közügyön túllépve, nem engednék az állattenyésztési szennyvizet a csatornába – olcsóbbáság, egyszerűbbség címszó alatt – kiölvé a vízi élővilágot.

Segítene, ha a hódok, vidrák által lakott néhány kilométeres csatornaszakaszok helyi védettség alá kerülnének.

Persze sorolhatnánk a horgászok, kirándulók, természetjárók oda nem figyelését a förtelmes szemétkupacok kapcsán. Röviden: az egész kezdeményezés elengedhetetlen föltétele az össznépi ösz-szefogás.

A mai kérdés: kinek, mi az érdeke?!

Széchenyinek mi volt az érdeke, amikor lemondott egy évi jövedelméről? Túl nagy a kontraszt?

De ha kihal a tisztelet eleink hátrahagyott mindennemű érteke – értékrendje iránt – belepustulunk.

A nagy egészet a sok-sok apróságnak tűnő ügy, dolog adja. Hadd idézzem legkedvesebb tanítóm mondását: „Veled, érted mindent, de helyetted semmit!” A tanítót Jézusnak hívják.

Tölgyesi György

Az eurázsiai hód

A Földön két hód faj él: az eurázsiai (*Castor fiber*) és a kanadai hód (*Castor canadensis*). Az eurázsiai hód az öreg kontinensen őshonos. Az 1900-as évek elejére szinte teljesen kiirtották. Mindössze 1200 példány maradt. 1921-től kezdve folyamatosan telepítik vissza, most kb. 400.000 egyed él a kontinensen. Az eurázsiai hód (*Castor fiber*) Magyarországon fokozottan védett faj, eszmei értéke 50.000 Ft.

A hódok többgenerációs, 2-14 tagú családban élnek. Nem alszanak téli álmot. Főleg éjjel aktívak, de nappal is meg lehet őket figyelni. Üregeik bejáratai a víz alól nyílnak, a vízszint stabilizálása érdekében gátakat építhetnek.

A hódok a természetben 12-22 évig élnek, fogságban akár 35-50 évet is megérnek. Monogámok.

(www.elte.hu Czabán Dávid)

A CSODÁLATOS VÁSÁRHELY KÖRNYÉKI VÍZIVILÁG A XIX. SZ. KÖZEPÉN .

(Forrás: a szerző archívuma és a www.infovilag.hu)

TÖLGYESI GYÖRGY A HÓD-PROGRAM SZAKMAI TANÁCSADÓJA, ÉS A HÓD ÁLTAL MEGRÁGOTT FA

@ E-MAIL INTERJÚ SULYOK ZOLTÁNNAL

— a Zöld Szikla Művészet- és Természetvédő Alapítvány elnökével —

Hódmezővásárhely és térségének egyik legnépszerűbb alapítványa a Zöld Szikla Művészet- és Természetvédő Alapítvány, mely közel 40 fős. Az alapítvány a fiatalok bevonásával fontos tehetséggondozó és karitatív tevékenységet végez, mely Hódmezővásárhely határain túl is, egyre közismertebb. Jótékony célú és hagyományörző rendezvényeiken, szinte minden korosztályt megtalálhatunk.

SULYOK ZOLTÁN ÉS AZ UTÁNPÓTLÁS

Mi a célja egy természetvédelmi és művészeti alapítványnak?

Alapítványunk 2006 óta dolgozik, de a hivatalos formát 2007-ben vettünk fel Varga Patrik, Juhász István és Sulyok Zoltán kezdeményezésével. Célunk, hogy kulturális örökségünket, kortárs művészeinket, természeti értékeinket bemutathassuk, segíthessük. Megpróbálunk olyan miliókban dolgozni, mely ténylegesen kihathat, akár a művészeti életre, akár a természetvédelemre.

Milyen más szervezetekkel működtek szorosan együtt?

Együttműködő partnereink közül csak néhányat említenék: Kéktói Ménes L.S.E, Dél-Alföldi Művészeti Kör, Hódmezővásárhelyi Gazdasági Egyesület, Konrád Lorenz Természet- és Állatvédő Egyesület, Csongrád Megyei Pajzsmirigy Betegség Egyesülete, Hódmezővásárhelyi Budó S.E., e-NÍVÓ Egyesület, László István Honvéd Sporthorgász Egyesület. Intézmények közül önkormányzatok, nemzeti parkok (KNP, KMNP), művelődési házak, médiumok, melyek mellettünk állnak.

Meg kell említeni a sok lelkes, aktív magánszemélyt, kik nélkül nem tudnánk az elképzeléseinket valóra váltani! Együttműködésünknek köszönhetően könnyebben, színesebben valósíthatók meg a programjaink, illetve mások megmozdulásain keresztül mi is népszerűsítjük az alapítvány célkitűzéseit.

Az alapítvány milyen programokkal, s milyen eredménnyel szólítja meg az ifjúságot?

Nálunk az ifjúság volt a célközönség, kiket először „elértünk”. Természet és művészet ötvözete hatványozottan érdekes. Kulturális megmozdulásainkban, a modern elemeket a tradicionális vonallal ötvözve tudjuk a fiatalokat, mondjuk a népzene irányába mozdítani, illetve fordítva, az idősebb korosztályt ráhangolni kortárs művészeti ágakra.

A művészeti és természeti értékek megőrzése területén milyen eredményeket értetek el?

Hagyományörző rendezvényünk, a *LÖSZ Kulturális Fesztivál* az idén hatodszor kerül megrendezésre (jún. 8-9.), ténylegesen országos elismertséget hozott. A *Hódstock* hetedjére indul útjára 2012-ben (szept. 7-8.), felsorakoztatva a kortárs könnyűzene hazai, amatőr és profi csapatait. Ezen rendezvény több feltörekvőnek adott esélyt a bemutatkozásra, lemezkiadásra. Emellett jótékonyági előadásokat, filmvetítéseket, író- költő esteket. Rendszeresen jelen vagyunk városunkat képviselve a Dóm-téri adventen produkcióinkkal (*Szittya Népi Est, Karácsonyi Lidércnyomás*).

Természetvédő tevékenységünk főként az illegális személtelrakók felszámolása, túrák szervezése, turisztikai felmérések, tájékoztatás, környezeti nevelésre épülő programok, előadások, akadályversenyek, szaktanácsadás. Folyamatosan mutatjuk be a Mártélyi Tájvédelmi Körzet sajátos élővilágát, s nyújtunk olyan élményeket, melynek köszönhetően az ember - természet kapcsolata pozitív irányba mozdulhat. Legutóbbi nagy sikerünk, hogy a Vidékfejlesztési Minisztérium kiírására beadott pályázatunk pozitív elbírálásban részesült. Ennek köszönhetően az MTK teljes mértékben ki LÖSZ takarítva, illetve olyan ökotalálkák lesznek, melyek a természetudatos gondolatokat táplálják, kulturális fűszerezéssel. Európai nemzeti parkokat látogatunk, hogy összehasonlíthassuk a hazaiakkal (Nagyhagymás NP, Wicklow NP, Plitvicei NP, stb.).

Milyen kulturális és környezetvédelmi rendezvényeket szerveztek?

LÖSZ Kulturális Fesztivál, Hódstock Fesztivál- és Tehetségkutató, Karácsonyi Lidércnyomás, Szittya Népi Est, Sör-Filmek-Sültkrumpli-filmes est, Rimfaragók Éjszakája, Jótékonyági Est a vörösiszap károsultjaiért az Ifjúsági Házal összefogva. Segítünk a *Kéktói Fesztivál, Fehér Tó Napja* vagy éppen a *Tanyasi Tízpróba Barátságprogram*ban, és persze számos más eseményen is ott a kezjegyünk. Bemutatkoztunk már Nagytályán a *Dereglye Fesztiválon* is, ahová vásárhelyi programokat vittünk. A *Ramsári túra* és

AZ ÖRDÖGFŰ ZENEKAR A VÖRÖSISZAP KÁROSULTJAIÉRT JÓTÉKONYSÁGI ESTEN AZ IFJÚSÁGI HÁZBAN

a *Szemetek ellen a Barci réten* megmozdulás évente kerül megrendezésre, de számos kerékpár- és gyalogtúra színesíti az esztendő.

Hogyan tudjátok támogatni a fiatal és kezdő művészeket, irodalmárokat, tudósokat?

Leginkább a bemutatkozás lehetőségével, professzionális háttértechnikával és propagálással. Stúdió időt ajánlunk fel a zenekaroknak, hogy elindulhassanak a zeneiparban. Kapcsolatainknak köszönhetően művészeket, pártfogókat, közös produkciókat, munkákat tudunk összehozni. Pályázatokat írunk, illetve pályázatírási segítséget nyújtunk másoknak.

Fontosnak tartjuk, hogy szervezeti háttérrel biztosítsunk minden olyan ötletnek, álomnak, mely a természet- és művészet ápolására irányul. Ezáltal egy csendes vers is hangsúlyosabban szólalhat meg, s nagyobb érdeklődésre, támogatottságra számíthat. A legjobb helyi bandáknak évente lehetőséget adunk, hogy országosan, vagy akár európai szinten is elismert zenekarok előtt játszhassanak. Ezt nagyon nehéz lenne elérniük, ha nincs olyan - főleg amatőr zenekarokra épülő - rendezvény, mint mondjuk a *Hódstock!*

KANKALIN TÁNCEGYÜTTES

Miért tartjátok fontosnak az amatőr zenekarok bemutatását?

A zene közel áll hozzánk, zenekarokban vagy projekteken zenélünk, tanultuk, és most más zenéket, zenekarokat mutatunk be. Az önkifejezés egyik legelterjedtebb formája, hogy zenekart alapítanak, főleg a fiatalok. Az „addig se csinálnak más hülyeséget” mellett szem előtt kell tartani, hogy egy országot jellemez, illetve formálhat is az, hogy milyen mértékben, minőségben vannak jelen a művészetek különböző ágai. Régióink bővelkedik az európai színvonalú csapatokban, kiknek nehéz a kitörés, de sokszor még a szervezett fellépés is. Az abszolút kezdő zenekarokat pedig a lelkesedésük miatt mutatjuk be szívesen.

Feltétlen meg kell említenünk, hogy a fellépő bandák többsége is viszont segít bennünket! Sajnos a helyi zenei látogatói szám messze elmarad egy ugyanilyen szegedi rendezvénytől, de hát pont az a célunk, hogy ez változzon. Nehéz előteremteni a forrást, de a végén mindig elégedetten mosolygunk a szervező csapattal, hogy csak megcsináltuk ismét...

Mire vagytok legbüszkébbek eddigi működésetek során?

Leginkább, arra hogy sikerült kiépítenünk egy jól működő rendszert, melynek kapcsán civil szervezetek, magánszemélyek, intézmények küzdenek közösen azért, hogy megteremtsenek egy élhetőbb világot, élvezhető értékekkel.

Szeretnénk, ha néhány jövőbeni tervetokről is tájékoztatnál...

Idén ismét *LŐSZ Fesztivál* és *Hódstock Fesztivál*. Indul a „*Tiszta Tiszta*” projektünk is, mely majd 3 millió forinttal járul hozzá a MTK ren-

MADÁRGYŰRÜZÉS

dezéséhez, illetve a környezettudatos gondolkodási mód terjesztéséhez. Szeretnénk tanösvényeket létesíteni, és tanulmányi út is vár ránk. Több ingyenes túrát, kirándulást vezetünk, bemutatva térségünk természeti állapotát. Két illegális személerakót kell eltüntetnünk, ami nem kis mennyiség **LŐSZ!** Más városok illetékeseivel is szeretnénk kapcsolatokat építeni az illegális személerakók felszámolásának ügyében! A 2012-es helyi rendezvények szinte mindegyikébe besegítünk. Szeretnénk bővülni, több forrást szerezni, hogy munkánk hatékonyabb legyen! Az év végén persze Dóm-téri Adventen **LŐSZ** a Zöld Szikla!

Hol találkozhatsz veletek és csatlakozhatsz az érdeklődők, támogatók?

Rendezvényeinken, akcióinkon bárki megkereshet bennünket, csatlakozhat, szívesen várunk mindenkit. A www.zoldszikla.hu oldalunkon a szükséges információkat megtalálják.

Arra biztatjuk a környezet- és kultúrabarátokat, hogy keressenek bennünket ötleteikkel, kéréseikkel, mivel minél többen próbáljuk óvni, bemutatni értékeinket a természet és művészetek harmóniájában keresztül, annál nagyobb határfokon tudunk tényleges eredményeket elérni!

Terveitek megvalósításához sok sikert kívánunk!

Benák Katalin

(Fotó: Zöld Szikla, HDK)

HÓDSTOCK - HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

A TISZAI TÁJ SZERELMESE

DR. ARANYOSSY SZILÁRD
(1937-2005)

As sors kegyeltjének, boldog embernek tartom magam. Megkaptam a földi élettől mindazt, ami kevés embernek adatik meg: önfeláldozó nagyszülőket, erkölcsös és hitéhez ragaszkodó édesanyját és édesapát - szüleim korai halála után -, egy második édesanyját nagynéném személyében; csodálatos testvéreket, akik egyben a legjobb barátaim a mai napig is, és egy jó férjet, egy igazi élettársat, dr. Aranyossy Szilárdot, akit teljes szívvel tudtam szeretni házasságunk 30 éve alatt. Hálás vagyok azért is, hogy férjem mellett lehettem a halála előtti hónapokban, segítettem és elkísértem őt földi élete „utolsó nagy útjára”.

Dr. Aranyossy Szilárdot 1975-ben Székkutatson ismertem meg, ahol édesapám, Farkas Sándor 25 éven keresztül református lelkészként szolgált.

Már a vele való első találkozáskor lelkem mélyén éreztem, hogy ez a vékony, ideges férfi nem tartozik az átlagemberek közé. Mindenről saját véleménye volt, amelyet nyíltan hangoztatott, és nem érdekelt a kádári alattomos rendszer besúgó hálózata sem.

A második találkozásunkkor, a csopaki csárdába magával hozta Antoine de Saint-Exupéry: Citadellé-nek eredeti francia nyelvű, Magyarországon ekkor még betiltott, jegyzetpapírokkal teletűzdelt kiadását, és órákig fordított belőle nekem. Ilyenkor az idő múlásáról is elfelejtkezett, annyira belemerült a gondolataiba. Én ekkor döbbsenem rá, mennyi mindről nem hallottam még. De ő mindig türelmes volt és szerette, ha kérdéseket teszek fel neki. Mindenről lehetett vele beszélgetni, és igényelte is ezt.

Mély gyermeki szeretettel gondolt szüleire, édesanyjára, Babóka néniére (akit távollétében csak Anyám Rózsának nevezett), és édesapjára, Guszti bácsira, akinek korai elvesztését mély fájdalommal viselte.

A szülők mind a négy gyermeküket a magyar - és egyben az európai kultúra tiszteletére és szeretetére nevelték, különórákra járatták. Szilárd hegedülni, zongorázni tanult. Innen ered élete végéig tartó komolyzene iránti szeretete. Élete folyamán három nyelvet sajátított el felsőfokon: az angolt, a franciát és a németet. Eredeti kiadásban olvasta el Albert Camus, Antoine de Saint-Exupéry, Friedrich Nietzsche és a többi nagy európai gondolkodó írásait. József Attila, Babits Mihály, R. M. Rilke, Oscar Wilde és Francois Villon verseskötetét élete végéig az ágya melletti asztalkán őrizte, és naponta olvastatta. Sokszor mesélte, hogy a verseket már gyermekkorában megszerette, mert édesanyja mesék helyett Arany János és Petőfi Sándor verseivel altatta el őt.

Nagy szeretettel beszélt gimnáziumi éveiről, tanáraitól és osztálytársairól. Az 50-es években a Bethlen Gábor Református Gimnázium régi tanári karát áthathotta Németh László szellemisége, illetve a tolerancia elve.

A gimnáziumi évek alatt kiváló biológia tanára, Körtvélyesi László keltette fel benne az érdeklődést a biológia és általában a szerves élet csodája iránt, és ez is motiválta, amikor az orvosi pálya mellett döntött. A gimnáziumi tanáraitól szóló szeretetteljes anekdoták mesélésével az egész rokonságot mindig megnevettette. Tehette ezt, mivel nemcsak az Aranyossy-, hanem a Farkascsalád szinte minden tagja a Bethlen Gábor Gimnázium tanulója volt, részben ismerték az éppen említett jeles tanárokat.

Osztálytársai, barátai a Nagy Sándor utcai iskola tanítói lakásában gyülekeztek és innen indultak közösen biciklivel a Tiszára.

A Tisza-táj valami bűvös, megfoghatatlan szépséget jelentett számára, egy mindennél erősebb mágnest, amelynek vonzásköréből szabadulni nem tudott, de nem is akart. Ez volt az a táj, a gyermek- és ifjú-

kor varázslatos világa, amely mindig megnyugvást jelentett Szilárdnak- igazi otthon -, ahova évről évre vissza lehetett térni, és a csörtető külvilág zajától el lehetett menekülni. Valamiféle zárandokutat, mint másoknak El-Camino, ahol nemcsak a test, de a lélek is megújul. Tizenévesként szüleitől kapott első fényképezőgéppel már megörökítette az akkor még háborítatlan mártélyi-, körtvélyesi-, saséri vízvilág szépségeit. Ennek a területnek szinte minden fáját, bokrárt és virágát ismerte. Kedves időszeke volt az ősz és a koratavas. Ezekre az évszakokra időzítette szabadságát is és akár betegen is, de ment a Tiszára fényképezni, filmezni. Nagyon sokszor elkísértem, mint „hűséges fegyverhordozója”, a fényképező-állványával róva a kilométereket.

A gimnáziumi évek elmúltával 1955-ben felvételt nyert a Szegedi Orvostudományi Egyetemre, ahol európai hírű professzori kar oktatott az 1950-es években. Itt kapta meg a szellemi útravalót is, amely szerint egy orvosnak nem elegendő pusztán a szakmát jól ismernie, hanem művelt, széles látókörű embernek is kell lennie.

Hiába tette le a bőrgyógyászati szakvizsgát - mivel korábban nem volt KISZ-tag -, kórházi és klinikusi pályázatait sorra elutasították. A szolnoki évek után a Jászberényi járási Bőr- és Nemibeteg gondozó Intézetet vezette, majd 1975-ben áttelepült Veszprémbe. A Veszprém megyei KÖJÁL-ban folytatta orvosi munkáját 1992-es nyugdíjazásáig. Ezután bőrgyógyászati-kozmetológiai magánpraxist folytatott 2005-ben bekövetkezett haláláig.

Házasságkötésünk után 1976-ban Veszprémbe telepedtünk le. Én a veszprémi Vegyipari -, későbbi nevén Pannon Egyetemen dolgoztam vegyészként. Az Alföldet elhagyva a hegyek szorításában éltük tovább életünket. A Balaton-felvidék, a Tihanyi-félsziget, a Káli-medence, a Bakony fogadott bennünket, amelynek minden zegzugát bejártuk. A táj varázslatos és elbűvölő volt, de mindvégig idegen. Az igazi otthon Szilárd számára mindig Hódmezővásárhely és a Tisza jelentette.

Szilárd és én is olyan családban nőtünk fel, ahol a „szeretemben együtt élni” életforma nem csupán frázis volt, hanem mindennapos gyakorlat. Mindketten a szüleinktől útravalóul kapott önzetlen szeretetből merítettünk erőt közös életünkben. Ezt a kapott és bennünk élő szeretetet próbáltuk megtartani és megsokszorozni házasságunk folyamán. Ez a szeretet adott nekem erőt és indíttatást férjem halála után két fotókiállítás megrendezéséhez is.

Rainer Maria Rilke

ÁLMAINK

Álmaink didergő márványszobrok,
berakjuk őket templomainkba;
vágyunk, mely testüket életre szítja,
ragyogtat körjük koszorút, csokrot.

Szavaink mellszobrok hideg aranyból,
napjaink útján hordozzuk őket;
az élő istenek másutt nőnek,
magasba szökvén árnylepte partról.

Az ember mindig tétova, bágyadt,
fáraszt a tett, a pihenés,
De lelket kaptunk, sugárzó árnyat,
mely örök mozdulatokra kész.

Fodor András fordítása

Úgy érzem, hogy mindkét kiállítás egy-egy híd volt, a szeretet hídja, amely képes volt összekötni az ott jelenlevő családtagokat, barátokat, ismerősöket azzal az emberrel, aki fizikai értelemben már nem volt közöttünk, de akinek egész lénye, lelke és szelleme képeiben tükröződött. Hogy ez a híd felépült az emberek lelkében a veszprémi és hódmezővásárhelyi kiállításon is, ezt tükrözik férjem kolléganőinek megható sorai a vendégkönyv lapjain:

„Köszönet, hogy olyan emlékeket hívtál elő Zsuzsa, amikre jó volt visszagondolni, hiszen tudunkon kívül is gazdagodtunk általa. Bár a szükséges mértékű hála, amit kifejezésre kellett volna juttatni főorvos úr felé életében, nem pótolható. Ezen alkalom előhívott olyan érzéseket, mondhatni katarzist okozott, amiért most köszönetet mondunk. Akit a szívünkben hordozunk, sohasem hal meg”.

A hódmezővásárhelyi kiállítást az Aranyossy Napok keretein belül rendezték meg.

Lelkes István festőművész a következő szavakkal ajánlotta a fotókat:

„R. M. Rilke költészete ihlette a kiállítást. R. M. Rilke szerint a dolgok azért vannak, hogy bennünk képpé formálódjanak. A kiállítás képei nem a versek illusztrációi, mert ha elolvassuk a verseket és nézzük a képeket, akkor a kettő összeolvad és bennünk egy harmadik, közös élménnyé egyesül. Ez a teremtés csodája!”

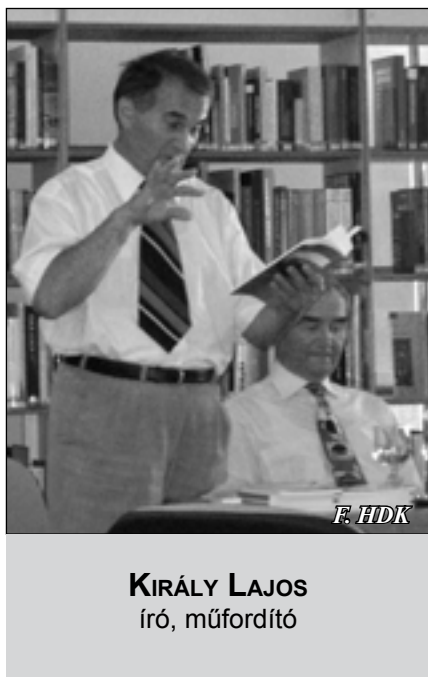
Végezetül visszatérek Antoine de Saint-Exupéry: Citadellé-nek alap gondolatához: minden ember az élet értelmét keresi. Az ember egy-egy feladat elfogadásában találja meg a boldogságát. Ebben teljesedik ki az ember és nyeri el teljes szabadságát.

Férjem ezt a „feladatot” elsősorban orvosi hivatásában találta meg: azonnali és önzetlen segítséget nyújtott mindenkinek tudása és szeretete révén. Élete álmát és kiteljesedését, ezáltal szabadságát pedig a természet szépségeinek megőrkítésében nyerte el.

*Farkas Zsuzsanna, a „jó feleség”
(ezt a titulust férjemtől kaptam)*

A VERSFORDÍTÓI MUNKÁRÓL ÉS SZÉPSÉGEIRŐL

Dr. Benyhe János közismert író, műfordító a Vásárhelyi Látóhatár indulásakor örömmel és bizakodva javasolta a magyar nyelv szépségeinek más népek nyelveihez való viszonyának népszerűsítését, melyet szeretett volna elindítani. Tervét megpróbáljuk valóra váltani. Szerkesztőségünk ezúttal Király Lajost kérte föl, hogy műfordítói tevékenységével kapcsolatos élményeit ossza meg olvasóinkkal. A Budapesten élő, több kötetes irodalmárral a vásárhelyiek személyesen is találkozhattak a Németh László Városi Könyvtárban. A magyar nyelv csodás sokszínűségének illusztrálására *A Mirabeau-híd* című verset hozza példaként.

KIRÁLY LAJOS
író, műfordító

Nagy élmény, ha egy idegen nyelven íródott vers hangulata megragadja az ember lelkét, aztán szárnyalni kezd a fantázia. Bármennyire is szárnyalni kíván a fantázia, azt mégis kissé kordában kell tartani, hiszen a versfordításnak örök érvényű szabályai vannak, ám teret enged a fordítói szabadságnak is. A versfordításról legnagyobb fordítóink közül legismertebbek többek között Kosztolányi, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Faludy György valomásai.

Nekem, mint a Krúdy Gyula Irodalmi Kör elnökének, az a szerencse jutott osztályrészül, hogy vendégünk volt napjaink két közismert Kossuth-díjas költője, műfordítója is: Lator László és Baranyi Ferenc. Mindkettőjüket faggathattam a műfordítás lényegéről, annak szépségeiről is.

Közismert az a mondás, hogy a műfordítás olyan, mint a feleség: „Ha szép, akkor nem hű. Ha hű, akkor meg nem szép.” Persze van benne némi túlzás, mert a legnagyobbaknak sikerül(t) a szépség is, meg a hűség is. Ha egy verset többen is lefordítanak, akkor a hűséget a hangulata is adhatja, mert sokszor a szó szerinti fordításból kell kibogozni a vers érzelmi,

értelmi szépségét. Természetesen törekedve a szöveghűsége és főként abban a versszerkezetben, amelyben az eredeti mű készült.

Az a szerencsém, hogy olyan költők azon verseit fordíthatom, akiknek, és amelyek verse tetszik. Nincs fordítási kényszer, mint a költők többségének, amikor sorozatban és sokat kellett fordítani egy-egy megbízás, vagy egy elkészítendő kötet alapján. Ám, hogy a tudásomat megmérgethessem, ezért közismert verseket is fordítottam közismert költőtől, amelyet már többen is megettek. Pl.: Aragontól, Apollinaire-től, Baudelaire-től, Chénier-től, Elisabeth Barrett Browning-től, Garcia Lorcatól, Paul Celantól, Paul Eluárdtól, Puskindtól, Kavafisztól, William Blake-től, Shakespeare-től. Főként francia, angol és eszperantó nyelvből fordítok.

Fordítottam André Chénier, Amaru, Bártrhári, Charles Baudelaire, Dioszkoridész, Eduardas Mizsélajtisz, Emily Brontë, Emily Dickinson, Elisabeth Barrett Browning, Ernest Hemingway, Federico Garcia Lorca, Guido Cavalcanti, Guillaume Apollinaire, Guillaume de Machaut, Henri Drouget, Ismeretlen kínai költőtől az i. e. 8. századból, Jacques Roubaud, Jules Verne, Kin Guan, Konsztantinosz Kavafisz, Li Baj, Liu Csao Wej, Louis Aragon, Matthew Prior, Michel Cahour, Milton, Ovidiusz, Octávio Paz Lozano, Paul Celan, Paul Éluárd, Pierre de Ronsard, Théophile Gautier, Victor Hugo, Vidyapati Thakur, William Blake, William Carlos Williams, William Shakespeare, Wu Liang császár, Zi Ye verseit. Mintegy 300 verset fordítottam, amelyből 150 meg is jelent nyomtatásban.

Arra büszke vagyok, hogy Ernest Hemingway, a Nobel-díjas amerikai író és Michel Cahour francia költő verseit még csak én fordítottam Magyarországon. Jules Verne-től (Verne Gyulától) több olyan versem van, amelyeket szintén csak én fordítottam. Az előzőekben említett alkotóktól fordításaim például Góg János, a *FÖVENY* irodalmi folyóirat főszerkesztő-laptulajdonosa is több alkalommal közölte. Két alkalommal pedig a Németh László Városi Könyvtárban is volt szerencsén néhányat bemutatni a tisztelt hallgatóságnak.

Az elődök gondolatait ismerve, valamint Lator László és Baranyi Ferenc véleményét is kihangsúlyozva - a legfontosabb, hogy a lefordított vers, magyarul is szép legyen. „Mintha magyarul írták volna.” Ha a verset már más is lefordította, akkor lehetőleg ne azokat a rímeket használjuk, mert az nem ildomos. Bár néhány kivételt megengedhető, ha a szöveghűség azt megkívánja.

A versfordítást középiskolás koromban szerettem meg. 17 éves voltam, amikor Victor Hugo: *Le 14 Juillet* (Július 14) versével próbálkoztam a francia könyvem-ből, amely az 1789. július 14-i nagy francia forradalomról szól. Érdekeség, hogy Victor Hugo magyarul megjelenő válogatott versei között ez nem szerepel. Aztán rájöttem, hogy milyen nagy élmény a más nyelven írt verset átérzeni, megérteni. A fordítás olyan dolog, mint a színészet. Ott a szereplő lelkébe, itt a költő lelkébe kell belebújni, hogy visszaadjam a pillanatot, a hangulatot, a verset magyarul. Szép játék, érdekes keresztretjtvény, csodálatos lélekbúvárkodás, kellemes gyötrődés és küzdelem a szavakkal, képekkel, érzelmekkel, rímekkel.

A kedves olvasóknak most Guillaume Apollinaire: *Le Pont Mirabeau* (A Mirabeau-híd) című versének a fordítását mutatom be. Miért választottam ezt a szép verset? Azért, mert gyönyörű pillanatot mutat be, időtlen, ritmusos, zenél és a rím játékos lehetőségét ad különféle variációkra. Azt szokták mondani, hogy versfordítóknak kötelező házi feladat e versben lévő számtalan lehetőségek bemutatása. Sokan lefordították már. A nagy költők közül például az Európa Könyvkiadó Lyra Mundi sorozatában 1991-ben kiadott Guillaume Apollinaire versei kötet 29-34. oldalán Eörsi István, Illyés Gyula, Mészöly Dezső, Rónay György, Vas István tolmácsolásában található e vers. Baranyi Ferenc Kossuth-díjas költő és műfordító a Hungarovoxx Kiadó által 2003-ban kiadott „A Montmorency-i szerelmesek” kétnyelvű, francia-magyar versválogatása 156-159. oldalán található az eredeti francia és a magyar versfordítás.

A versfordításban megtalálható összes variációkra nem térek ki. Az idézett könyvekben elolvashatók. Ebből is látható, hogy más és más fordítóknál mi az, ami megengedett átvétel volt, ráadásul ugyanazon könyvben, és milyen bámulatos a sokszínűség.

Jómagam főként a vers kezdősorára és a refrének különbözőségére térek ki, majd bemutatom a francia nyelvű eredeti verset és a saját fordításomat. Az megállapítható, hogy a vers kezdősorát, amely az utolsó versszak záró sora is egyben a befejező a rím előtt:

„A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna”

Eörsi István, Rónay György, Vas István és Baranyi Ferenc is használta, sőt én is ezt választottam a dallamossága miatt.

Ugyanezeket a sorokat, így fordította Illyés Gyula és Mészöly Dezső:

„Fut a Mirabeau-híd alatt a Szajna”

A kedves olvasó döntse el, hogy melyik a szebb? Neki melyik tetszik?

Lássuk a refrének sokszínűségét!

Eörsi István:

**„Óra verj az éjszakában
Megy az idő én megálltam”**

Mészöly Dezső:

**„Csak szállj le éj az óra üt
Csak szállj idő én várok itt”**

Vass István:

**„Jöjj el éj az óra verjen
Száll az idő itthagj engem”**

Illyés Gyula:

**„Jövel éjjel óra kondulj
Minden elmegy Minden elmúl”**

Rónay György:

**„Jöjj éj verj óra lassan
Az idő megy én maradtam”**

Baranyi Ferenc:

**„Szállj le éj az óra üssön
Száll a perc de én nem üzőm**

Király Lajos:

**„Jöjj el éj az óra üssön
Múló idő el ne tűnjön”**

GUILLAUME APOLLINAIRE

LE PONT MIRABEAU

Sous le pont Mirabeau coule la Seine
Et nos amours
Faut-il qu’il m’en souvienne
La joie venait toujours après la peine

Vienne la nuit sonne l’heure
Les jours s’en vont je demeure

Les mains dans les mains restons face à face
Tandis que sous
Le pont de nos bras passe
Des éternels regards l’onde si lasse

Vienne la nuit sonne l’heure
Les jours s’en vont je demeure

L’amour s’en va comme cette eau courante
L’amour s’en va
Comme la vie est lente
Et comme l’Espérance est violente

Vienne la nuit sonne l’heure
Les jours s’en vont je demeure

Passent les jours et passent les semaines
Ni temps passé
Ni les amours reviennent
Sous le pont Mirabeau coule la Seine

Vienne la nuit sonne l’heure
Les jours s’en vont je demeure

GUILLAUME APOLLINAIRE

A MIRABEAU-HÍD

A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna
S szerelmeink
Emlékét betakarja
Az öröm jön mindig bánatos jajra

Jöjj el éj az óra üssön
Múló idő el ne tűnjön

Kéz a kézben egymással szemben álltunk
Míg alulra
Karunk közt vízre láttunk
A hullámok hallgatták némaságunk

Jöjj el éj az óra üssön
Múló idő el ne tűnjön

A szerelem olyan mint ez a folyó
A szerelem
Mint az élet lassuló
S akár a Remény szilajon harcoló

Jöjj el éj az óra üssön
Múló idő el ne tűnjön

Szállnak a napok és hetek suhanva
Nincs mi időt
S szerelmet visszaadna
A Mirabeau-híd alatt fut a Szajna

Jöjj el éj az óra üssön
Múló idő el ne tűnjön

Király Lajos

A MIRABEAU-HÍD

E-mailek pikkelyekről, szárnyakról és félelmekről

Ha tenyerem felfelé fordítom, érzem a napfény terhét, ha lefelé, akkor a sárgravitációt.
Ezért maradok a földön, nem hűségből, ahogy Ancsel Éva írja.
A gravitációs együtthatók miatt. Egyszerű fizika ez, csak a közeledés adatott.
Távolodnom, már nem lehet. Állsz velem szemben, és vészesen közeledem.

Ha nyújtod felém magad, átölellek, ha átölelsz, magamhoz szorítalak.
Ha megáldasz, ember maradok - valameddig. Azt tudom, hogy átkozni nem fogsz,
nem mesterséged. Ezért, minden nap meglátogatlak.

Ezen az úton már többször találkoztam veled. Akkor siettem.
Mit siettem, rohantam. Majdnem feldöntöttelek, és te kértél bocsánatot.
Most sétálni jöttem, mert ráérek. Újra találkozunk, és ahogyan elhaladok melletted,
érintesz. Ma én kérnék bocsánatot, de megelőzől.

Most úgy kereslek, mint kobra nyelve a levegőizeket. Nem gonoszul, inkább
kíváncsian, felszegett fejjel, hunyorgás és pislogás nélkül. Érzem, hogy itt vagy.
Még mindig féljük egymást.

Találkozom a kígyóval, megmarkolom a testét. Tűri.
Nem beszélgetünk aztán semmiről, így továbbengedem. Tenyeremben
pikkelylenyomata. Olyan, mint egy értelmesen tagolt absztrakt festménydarab.
Ujjaimmal keretezem. Kígyókép. Azt hiszem, ez a címe... tenyérjósnoóm tanácstalan.

Ma belenézek a Napba. Nem látok fényességet. Matt-sárga korong borzong,
az ég sűrűjében. Jól elbújtál! Hallod! Ott legfelül, legalul, legbelül sem találalak.
Rendben van, te nyertél! Előjöhetsz.

Nézem a jól öltözött idegent, itt a pályaudvaron. Ő is a vonatot várja.
Nem mozdul, csak mered maga elé. Lassan víztócsa gyűlik a lába köré. Áttetsző,
mint a forrásvíz. Az idegen csak áll, mintha mi sem történné.
Bocsánat! – szólítom meg, s bizonytalanul a tócsára mutatok.
Ugyan, - legyint – csak az őszinteség folyik el belőlem, és elindul a vágányok mentén.
Aznap nem érkezik több vonat.

Ma rossz álmom van. Egy szakállas pofa azt ismételteti a képembe, hogy nem értek semmit, még azt sem, amit ő mond nekem, nem értek semmit, még azt sem, amit ő mond nekem. Mit tehetek? Egyszerűen felébredek, s az egészből nem értek semmit.

Azt kérdezed, hogy biztosan szakállas-e a pofa? Te jó ég! Persze, hogy az. Határozottan emlékszem. Hosszú, vagy inkább közepest, őszes, talán feketés, esetleg barnás... Várj csak! Nem, rövid és szőkés a szakálla... vagy az a haja? Nem, nem a haja, ugyanis kopasz, egyenesen bőrfejű...

Meg kell vennem a parókát, szakállat meg növeszthetek. Bár az is igaz, hogy nem ismer errefelé senki, idegen vagyok. Mégis jobban érzem majd magam, mert nem hasonlítok, legalábbis ránézésre senkire. Mostanában nem találkozom rajtad kívül emberekkel. Lakatlan a környékem. Dobozokra van szükségem. Költözöm.

Léptei bizonytalanok, mint az angyaloké. Nem szeret a földön járni, a nehézkedés miatt, de szárnya még nem elég erős a repülésre. Ezért várnunk kell. Szóval, itt sétálgatunk a járdákon, az aprókavicsos terek iránytalan utacskáin. Olykor találkozunk az emberekkel, megbámulnak bennünket annak rendje és módja szerint. Talán látják rajtunk, hogy csak szükségből vagyunk itt lent. Talán.

Ami a legjobban hiányzik az életemből, az egy hamutartó. Bár megtehetnéd, hogy megajándékozz velem, rendszerint elfelejtetted. Most emlékeztetlek, hogy nem sokára születésnapom lesz, és nagyon sok hamu gyűlik körülöttem.

Van már mobiltelefonom. Benne néhány telefonszám. A tiéd hiányzik. Változatlanul. Talán titkolod? Csak azért, hogy mindig személyesen találkozhass velem? Egyszerűbb lenne a térerővel.

Elromlik az autóm, lassul, majd megáll velem. A motorral van valami gubanc. Nem lehet újraindítani. Telefonszámod még mindig ismeretlen. Elindulok a simatestű úton. Éjszaka van, de nem félek. Sokat kell gyalogolnom, ami nem idegen tőlem. Még mindig éjszaka van, már árnyékom sincs. Most félek.

Igen, az autóm most már rendben van. Kibékülünk, ami a történetből nehezen következik. Újra elindulok, ugyanazon az úton. Skype-n sem beszélgetünk. Ma nincs miről. Forgalom sincs, csak a gép zúgása. Alkonyodik. Régen elhagytam a várost. Késő lesz már, mire megérkezem. Térj nyugovóra, majd csöngetek. Ne nyiss ajtót, kérlek!

MALARBURK JÓZSEF (BURKUS JÓZSEF), ÍRÓ – KÉPZŐMŰVÉSZ

Megjelenése: Művészeti írásai országos napilapokban, folyóiratokban, almanachokban, kiállításai Magyarországon és külföldön

Tagságai: MUOSZ (Magyar Újságírók Országos Szövetsége)
MAOE (Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete)
Pannon Írók Társasága — elnökségi tag

Honlapja: www.burkusart.com

VÁSÁRHELYTŐL HOLLYWOODIG — LIGETI LAJOS ÉLETE ÉS HALÁLA —

LIGETI LAJOS (BALRÓL) ÉS ALBERTO RABAGLIATI AZ *UTCA ANGYALA* CÍMŰ FILMBEN

Szinte már közhelynek számít, hogy kis hazánk mily sok tehetséget adott a világ filmgyártásának. Csupán a vezető amerikai filmipar révén nemzetközi hírnévre szert tett magyarok nevét is hosszan sorolhatnánk. De ehelyett most a szűkebb pátriánkból elszármazott, a maga korában igen sikeres, mára viszont jóformán elfedett színész, Ligeti Lajos pályáját idézzük fel.

Schwartz Adolf bádogosmester és Schenk Betti házasságából 1884. május 30-án Vásárhelyen született. Az elemi iskola után a helybeli állami polgári fiúiskolában folytatta tanulmányait, majd Pesten elvégezte Rákosi Szidi híres színiiskoláját. Még nem volt egészen 18 éves, amikor 1902 áprilisában színpadra lépett. 1909-ben a fővárosban nőül tett egy kezdő színésznőt, az erdélyi származású Medgyaszai Amáliát. Ligeti művésznéven szerepelt, amit 1916-ban azután belügyminiszteri engedéllyel hivatalosan is felvett.

Sokáig vidéki színész volt, és „jóízű humorával mindenütt népszerűsége tett szert”. Az 1907–8. évadtól öt éven át Debrecenben Zilahy Gyula társulatának a tagja. Nyíregyházán, ahová nyaranta visszatértek, egyike a közönség kedvenceivé lett színészeknek. Névvaltoztatási kérelmét már Brassóból

terjesztette elő, ahol 1915–16 nyarán a kassai Nemzeti Színház vendégszerepelt Faragó Ödön igazgatása alatt. 1918 márciusában Székesfehérváron ő is részesült az elismerő plakettben, amellyel a helyi színpártoló egyesület Fodor Oszkár direktort és társulatuk hét arra érdemes tagját tüntette ki. (Schöplín Aladár (szerk.): Magyar színművészeti lexikon, I–IV. Bp., 1929–1931.) A Tanácsköztársaság idején tagja a Színészek Országos Szakszervezete 11 fős vezetőségének. (Szekely György (főszerk.): Magyar színházművészeti lexikon. Bp., 1994.)

1920 őszén Vásárhelyen felmerült, hogy a város esetleg házi kezelésbe veszi a Fekete Sas szállodájában bérülő által üzemeltetett mozit. Ligeti Lajos mint pesti színész beadványban jelezte, hajlandó elvállalni a direktori teendőket. A tanács azonban mérlegelve a körülményeket, ekkor még elállt szándékától.

Színészünk még hálás is lehetett a sorsnak, hiszen fél évvel később már egyik főszereplője a Porzolt Kálmán művéből készített, *Ha megfűjják a trombitát* című moziszkiccnek. „A magyar irredenta filmművészet lélekbemarkoló alkotása”-t az itthoni némafilmgyártás legtermékenyebb rendezője, Deésy Alfréd jegyezte. Négy felvonásból kettőt a színpadon adtak elő a színészek, két fel-

vonást pedig filmen láthattak a nézők. „Az elszakított Erdélynek és Felvidéknek megrázó sorsát elevenítették meg a művészek a publikum előtt.” Hanka, a szép tót leány szerepét Medgyaszai (a színlapon Medgyasszay) Amália játszotta. Férje az esetlen tót legényt, Misut, az ő filmbéli szerelmét, Marinkát, a csupa tűz székely leányt pedig Tercsányi Viki alakította.

A darab – a színpadon részben már más szereplőkkel – az évek során ezer előadást is megélt. Vásárhelyre 1922. február derekán jutott el, amikor Szegeden a Korzó Moziban, ahol korábban tíz teltházat vonzott, újra műsorra tűzték. A Fekete Sasban megnyílt Városi Mozcószínházban három egymást követő napon került színre, a tervezett három helyett öt alkalommal. A közönség lelkesen megtapsolta a dalokkal, táncokkal tarkított előadás szereplőit. „Medgyaszay Amália a tót lányt adta temperamentumosan. Ligeti Lajos Misu szerepébe sok derűt, életet vitt”.

Göre Gábor alakját Gárdonyi Géza találta ki. Az író korai korszakában álneven megírt, tíz könyvből álló sorozata a modernizálódó világgal magát szembe talált parasztság paródiája. A népszerű történetek természetesen a film érdeklődését is felkeltették. A Göre Gábor bíró uram legújabb eresztése című moziszkicc 1922-ben készült. A falusi bírót komikus jellemzésűnk, Ligeti Lajos, hitvese pedig Göre második feleségét alakította. Marcsa lányukat Páldy Margit, míg férje, a rendezőként is jegyzett Endrey Jenő Kátsa cigányt formálta meg. Andris, a szolgálgegyény szerepében Medgyaszai Jenőt, Ligeti sógorát láthatta a publikum. A történet arról szól, hogy Andris szerelmes Marcsába, szeretné feleségül venni, de kosarat kap, ezért bánatában kivándorol Amerikába. (Balogh Gyöngyi: Gárdonyi Géza írásaiból készült filmek <http://gardonyigeza.hu/wp-content/uploads/2011/>)

A sikeres produkciót és a kis társulatot Kövessy Mihály amerikai színházi menedzser 1923-ban turnéra szerződtette. A filmszkicc New York-i sikere után Endrey 1924-ben önálló társulatot szervezett, amellyel bejárták Amerika magyarok lakta településeit.

Színház történet-írásunk az amerikai magyar színjátszásról szólva megállapítja, hogy „a többnyire tisztavirág-életű vállalkozásoknak általában New York a színhelye, de Ligeti Lajos, Tóth István, Papp István, majd később Sárosy Szüle Mihály társulatai a »road«-ot járták, a nagyvárosoktól a bányásztelepekig mindenütt megfordultak, ahol magyarok éltek”. Töredékes adataink szerint Ligeti Lajos Vígszínháza 1924 végén Cleveland-ben Kálmán Imre *Tatárjárás* című operettjét mutatta be. 1926-ban színészünk és a két Medgyaszai már a New York-i Színtársulatban játszik. Az ősz folyamán az óhazában ünnepelt Rózsaha-

gyi Kálmán vendégszereplésével mutatnak be több darabot az amerikai metropolisban. Szigligeti Ede *A cigány* című népszínművét, valamint *A vén gazember* című, Mikszáth regénye nyomán írt színművet Ligeti Lajos rendezte. (Bodó Ibolya: Amerikai magyar színjátszás. Adattár. 1869–1970. Bp., 2001.)

A házaspár 1926–27 fordulóján már az Amerikában turnézó Fedák Sári színársulatában játszik. New York-ban február 26-ára Ligeti Lajos és Ligeti Amália felléptével Művészestélyt hirdetnek meg. Március 6-án azután megtartják Pártos Gusztáv, Ligeti Amália és Ligeti Lajos „*Búcsú nevető-est*”-jét.

Ezzel lezárult egy korszak a színész-házaspár életében; rövidesen megérkeznek a film új lehetőségeket, ugyanakkor új kihívásokat jelentő fővárosába, Hollywoodba. Hogy mi játszódhatott le bennük, és még sok más sorstársukban, arra hadd álljon itt Pártos Gusztáv vallomása. A Szegedről indult színész, kit Fedák vitt magával a tengeren túlra, és a 45 várost érintő, de bevallatlanul is kudarcba fulladt turnét követően külön vált a színésznőtől, merész lépését később így magyarázta: „Valami furcsa érzés fogott el egyszerre. Újott és hajtott, ösztönzött, nem vagy igazi színész, ha nem sietsz a világ valamennyi színészi vágyának középpontjába, Hollywoodba. Amíg filmet csinálnak, addig Amerika fog vezetni”. (Sándor János: Szegediek Hollywoodban. Vasváry Collection. Newsletter 2005/I. (33.) <http://epa.oszk.hu/00900/00960/00005/hollywood.html>)

A *Színházi Élet* még 1926-ban hírül adta, hogy Göre Gábor hollywoodi kalandjai címmel, Ligeti Lajossal a címszerepben vígjá-

tékot forgatnak Hollywoodban. Ez végül nem készült el. Hősünk ugyanakkor a róla 1928 végén megjelent híradás szerint „az amerikai filmgyáraknál jó nevet szerzett magának, sok nagy filmben játszott”. Itt említés történik a fiukról is; ő két évvel korábban Vásárhelyről utazott szülei után, és állítólag a hollywoodi filmcenzúra hivatal tisztviselője.

Az *utca angyala* (Street Angel) című amerikai romantikus filmdráma még a némafilm-korszak idején, 1928-ban készült a kétszeres Oscar-díjas Frank Borzage rendezésében. A producer William Fox, a magyar származású neves amerikai filmgyáros. A film Angela, egy szegénysorú nápolyi leány, és az ifjú festő, Gino viszontagságos szerelméről szól. Angelát a kislányos külsejű Janet Gaynor alakította. 1929-ben, alig 22 évesen, ő vehette át az először kiosztott Oscar-díjat a legjobb női főszereplő kategóriában az 1927–28-ban készült három filmjéért. Partnerre a kor egyik szívtiprója, Charles Farrell volt. Ligeti, az új hazájában felvett nevén Louis Liggett, itt kreditált szereplőként a filmbeli vándorcirkusz bohócát, Bepót alakította.

A sokáig elveszettnek hitt alkotás egy kópiája az 1970-es években került elő. F. Gwynplaine MacIntyre ismert amerikai író, publicista számos internetes portálon olvasható, a letölthető digitalizált változathoz kapcsolódó értékelése a magyar színész alakítására is kitér. „Rövid szerepében, mint egy Augustus típusú bohóc, – írja a dicséretek egyébként szűken mérő kritika – nagy benyomást tett rám egy Louis Liggett nevű ismeretlen színész, ki meghalt röviddel a film bemutatója után: igazi tehetséget áruul el.”

A filmet 1928. április 9-én mutatták be Amerikában. Hódmezővásárhelyen a Korzó Mozi – a hírverés szerint Budapest három filmpalotájával, a Corvin, a Kamara és a Capitol mozikkal egy időben – jubileumi műsora keretében vetítette november 30-án és december 1-jén, a rákövetkező napon azután a Városi Mozi is műsorára tűzte.

A sors kegyetlen iróniája, hogy míg ekkor egy szó sem esik a város szülőteréről, néhány héttel később már nevétől hangos a sajtó. A Magyar Távirati Iroda jelentése nyomán a *Vásárhelyi Reggeli Újság* december 11-én hírül adja, hogy Hollywoodban meghalt Ligeti Lajos magyar színész. Feleségétől az előző napokban már hosszú levél érkezett családjához. Az asszony megírta, hogy a színészt autóbaleset érte, kórházba szállították, de különösebb baja nem esett. Közölte még, hogy férjével a címszerepben Göre Gábor-filmek fognak készülni Hollywoodban, ki ezekkel európai turnéra indul majd.

A tragédia részleteiről Kovács Károly zeneszerző számolt be Los Angelesből. E szerint Pártos Gusztávnak és a Ligeti házaspárnak november 18-ára hirdették hollywoodi előadását. 17-én szándékoztak megtartani a főpróbát. Pártos kocsián ült Ligeti a nevével, R. Tóth József színész és a levélíró felesége,

TERCSÁNYI VIKI

aki a zenekart vezette volna. Mikor a színház elé értek, egy száguldó autó oly nagy erővel rohant beléjük, hogy négyen hatalmas ívben kirepültek a kocsiból és a kövezetre zuhantak. Az eszméletlen Ligetit vérző koponyarepedéssel szállították kórházba, ahol november 27-én meghalt. (Özvegye, Amalia Liggett 1984-ben, 93 éves korában hunyt el Los Angelesben, ahol 1953-ban Jávör Pállal együtt még színpadra lépett Kacsóh Pongrác *János vitéz* című daljátékában.)

Ligeti Lajost – miképp az Amerikából jött levél tudatta – az egész művészkolónia elkísérte utolsó útjára, „a művészt és a szerencsésebb sérülteket egész Amerika magyarsága ismeri, és így mindenütt megdöbbenéssel beszélnek az esetről”. Színművészeti lexikonunk a legismertebb amerikai magyar színészeket felsorolva 13 nevet említ, és Hajós Mici operettprimadonna, Lugosi Béla s mások, köztük Medgyaszai Jenő és R. Tóth József mellett őt is megnevezi. De emlékeznünk kell az itthoni színjátszás és filmkészítés terén szerzett érdemeire is. Ha lesz még mozi szülővárosában, Hódmezővásárhelyen, annak méltó névadója lehet Ligeti Lajos, aki – a kifejezés átvitt és valós értelmében is – élt-halt hivatásáért, a közönség igényes szórakoztatásáért.

Makó Imre

(A fotók a szerző archívumából)

HANNA MELÁNIA (MELA)
(Arad, 1892 - Budapest, 1972)
Füstös Zoltán alkotása
(Fotó: Gaál Györgyi)

Művészcsaládban születik. (Unokatestvérének fia a világhírű rajzfilmkészítő William Hanna, aki Joseph Barberával hét Oscar-díjat kapott. Testvére Hanna Tibor ruhatervező és szalontulajdonos)

Iparművészeti és Képzőművészeti Főiskolát végez Rudnay Gyula tanítványaként, Barcsay Jenő és Mattioni Eszter évfolyamtársaként. Az 1920-as évektől kezdve jár Mártélyra és Vásárhelyre. Az 1920-as és 1930-as években a Nemzeti Szalonban, a Műcsarnokban, a Venceli Biennálén és Párizsban állít ki.

Vásárhelyhez való kötődését nemcsak művészi, pedagógusi, hanem emberi kapcsolatai – itt elsősorban az óvónő Vekerdy Ilonát/Ila nénit és a Vekerdy családot kell megemlíteni – is predestinálják.

Művészi technikáját és témáját a változatosság, a sokszínűség jellemzi. Dolgozik szénnel, akvarelllel, temperával és olajjal. Főbb témái: biblia, életképek, karikatúra, lovagkor, mese portré, tájkép. Pedagógiai vonatkozású munkái közül elsősorban illusztrációit kell kiemelni, de tervez és készít bábokat, díszleteket, jelmezeket is. Ilyen jellegű munkáit őrzi a Martonvásári Óvodamúzeum. Mesealakjai között sok az eredeti, általa megálmodott figura. Anekdotizálásra való hajlam, ironia, szarkasztikus humor jellemzi. Illusztrációit arabeszkyszerűség, fergeteges és biztos vonalvezetés, szilárd kompozíció és letisztult nagylásúság teszi egyedülállóvá. Financiális dolgok távol álltak tőle; amit az is bizonyít, hogy képeit inkább elajándékozta, mint eladta. Volt olyan élethelyzetben, hogy Vekerdyék zongoráján adott órákból élt meg. Sajnos a művészszerető közönség alig ismeri. Életében csak egyetlen gyűjteményes kiállítása volt Hódmezővásárhelyen (1965). Közel 30 évvel halála után Vásárhely (2005) és Szeged (2006) emlékezett meg róla. Ó Alétheia hol vagy? Téged is elkapott az a híres „csomorkányizmus”?

VÁSÁRHELYI EMLÉKKÉPEIM HANNA MELÁRÓL

A kis szoba utcára nyíló itt-ott repedt ablaka télen gyakran jégvirágba öltözött. Mintázata – a lehülés gyorsaságától, a smaragdöld lemezzel borított vaskályha akaratától függően – apró petrezselyemleveles; vagy hosszú, páfrányra emlékeztető volt. Tavasszal és nyáron gyakran nyitva volt az ablak, és ilyenkor lerövidült az utcán közlekedő és a szobában lakó közötti kommunikáció, amely gyakran a következőképpen zajlott le:

– Szervusztok! – köszönt be az utcáról egy Liszt Ferenc-i egyenes hajú, nem Hanna Tibor francia-német női szalonjából származó mackónadrágba bújó hölgy, aki hosszú kötött kardigánt viselt, és jellegzetesen imbolyogva járt, talán Budapest bombázásakor (1945 januárjában) ért légnyomás, talán alacsony vérnyomása okán. Feltehetően a dohányzásnak is köszönhetette, hogy hangja a megszokottnál alacsonyabb frekvenciájú volt.

– Szervusz Meluska! Isten hozott! Beugrasz-e egy kávéra?

Ezután előkerült a kávéfőző ólomtápas lombikja, és a fordított üvegharangra emlékeztető csöves felsőrész, valamint a borseszegő. Míg a víz felforrt, és a gőznyomás hatására felfutott a lombikból a kávéörleményen keresztül a felső üvegharangba, majd az égő elvétele után visszafolyt a friss és illatos fekete tevével, addig lehetett beszélgetni erről-arról. Ha Mela néni és szüleink kifogytak a témából, jöhetett a séta a Lázár utcán keresztül a Szőlő utcába.

Hanna Mela gyakori vendég volt a Lázár utca 20-as (ma 18-as) számú ház alatt, a Domokos családnál az 1950-es és 1960-as években. Mi tinédzserek örültünk jövetelének. Mela néni nemcsak az ecsethez, tollhoz, ceruzához és a zongorához, hanem a gyerekekhez is értett. Igaz, hogy nem volt saját gyereke, de hogy értett a neveléslelektanhoz, az biztos. És hol tanulta? Vekerdy Ila néni mártélyi és vásárhelyi óvodája biztosította a terepet pszichológiai és művészi kiteljesedéséhez. Legtöbbször egyedül jött hozzánk, néha Ila nénival, aki vele szemben mindig frissen kozmetikázott és nett volt. Ritkán előfordult, hogy rokonát vagy ismerősét is magával hozta. Még most is emlékszünk a nálunk néhány évvel idősebb unokahúgára (Marira), aki Petőfi *Szeget szeggel* 10 versszakaszát úgy adta elő, hogy az volt az érzésünk, hogy mi vagyunk az elnaspángoltak. Mela néni ritkán ült zongorához, de nekünk (Mária, Tamás, Erzsébet) a kezdő zongorilláknak mindig kritikus hallgatója volt. Egy alkalommal Liszt *Szerelmi álmok-*

ját olyan átéléssel, lobogó hajjal adta elő, hogy mi a nagy hongrois zeneszerző inkarnációját véltük benne felfedezni.

A művészeti kérdéseket mellőzve, megtörtént az is, hogy véres kanasztacsákat vívtak a felnőttek. Természetesen mi gyerekek csak gibiceltünk, de az is előfordult, hogy – valamelyik elfáradt felnőttnek köszönhetően – mi is laphoz jutottunk. Egy ilyen kanasztázás inspirálta a Kanasztán hercege ceruzarajzát (1. kép).

Jelesebb ünnepek (névnap, újév, karácsony, húsvét) előtt rendszeren meglepte a Domokos családot saját kezűen gyártott képeslapjával. Ezeknek a színes ceruzával keretezett, rajztollal kontúrozott tempera képeknek szereplői általában állatok voltak.

A 2. képen eszkimóként megjelenő Domokosok karácsonyának vagyunk szemtanúi. A karácsonyfa haldiszes, édesanyánk kezében tartja Erzsébet hűgunkat, Mária nővérem egy pingvinnel játszik, én pedig hintaszarvasozom. Ha netán konfliktus tör ki a gyerekek között, akkor ott vannak az előkészített, a kép közepe táján látható hógolyók. A kép rekvizitumai által elővarázsolt jeges hangulatot a karácsonynak örülő, meleg színekbe öltöztetett emberek mosolya oldja fel.

Elvétve bukkan fel Hanna Melánál Aesopus, Phaedrus vagy Jean de La Fontaine meséje ihlette illusztráció. Úgy látszik, hogy nem akart a kortárs Haranghy Jenővel konkurálni. Ő nem volt epigon, ő Hanna Mela volt! Az 1965-ös első, Toronyai János Múzeumban rendezett, Füstös Zoltán művészkollégája által megnyitott gyűjteményes kiállításán, egyik filozofikus, zichysen szimbolikus műve feledhetetlen maradt számomra. A Sors keze pörgette hatalmas korongról a tehetetlenség (centrifugális erő) lerepíti azt az ember, aki nem tud megkapaszkodni, aki nem életrevaló. A kiállítás végén az „Argitur cor oculis. A szívet elárulja a szem.” latin közmondás jutott önkéntelenül az eszembe.

Szüleink halála után, Mela néni közel 20 festménye és grafikája közül nekem jutott a 12 képeslapot tartalmazó, édesapánk által összeállított album. Mivel a képek leg többjének hátoldalán Mela néni dedikációja olvasható, édesapánk nem ragasztással, hanem hasíték kialakításával helyezte el a képeket a kis albumban. Ezek a barokkos, könnyed képesek, kapriccsók 1995 után (ekkor született meg első unokám, Klára) dédapai-nagyapai emlékként bekeretezve az unokák tulajdonába kerültek, illetve fognak még kerülni.

(3. kép) Édesanyánk, Bozó Ambrus Piroska névnapjára készült. Témája természetesen Hanna Mela-i. A farkas, amely virágot (!) nyújt át a megriadt Piroskának, kopott eleganciájú, kabátjának szakadt a könyöke.

Sajnos az eltelt közel 50 év alatt, egyes fatartalmú lapok megsárgultak, és veszítettek az eredeti frissességükből.

Vekerdy Erzsébet és Ilona halála után még egy darabig a Szőlő utcai Vekerdy házban lakott Mela néni, majd örökre eltávozott, először Vásárhelyről, majd 1972-ben Budapestről a Farkasrétre.

Legutóbb, amikor a Pasaréti úton az egykori Jávor Pál villa előtt mentem el, Arad három nagy szülőtte: a költő és író Tóth Árpád; a festő- az ipar- és zongoraművész Hanna Mela, és a színész Jávor Pál jutott eszembe a napsütéses tavaszban, 2012 januárjában.

Békéscsaba, 2012. január

Dr. Domokos Tamás
ny. muzeológus

1

3

2

- ISTENI ÉRDESEN - PIROSKA!

MOLDVAY GYŐZŐ
(forrás: NLVK)

Sokféleképpen aposztrófálták már Moldvay Győző kiállítás-rendezői tevékenységét. Leggyakrabban azt vetették szemébe, hogy a vásárhelyi piktúra határait akarta kitolni észak felé (hivatkozván arra, hogy nemcsak a délvidéki város művészeti termékeinek szerzett új kiállítási lehetőséget Hatvanban, de a „Délsziget” című folyóiratot is épp itt indította újra). Azonban az, hogy a Hatvani Galéria valóban utánjászó mozi volt-e a hazai képzőművészet filmjének lepörgésében, sosem derült ki. A vádak vádak maradtak csupán – még annak ellenére is, hogy Moldvay sosem tagadta meg vásárhelyi patriotizmusát.

Mert hogy a Hatvani Galéria és a személye végérvényesen összefonódott, azt semmi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy halála után az intézmény felvette alapítójának nevét. A kérdés tehát, amit most meg kell vizsgálnunk az, hogy igazak-e a vádak – mint látni fogjuk, korántsem Moldvay, vagy a Galéria védelmében, hanem pusztán a tények tisztázása, mindannyiunk tisztánlátása érdekében.

Rögtön az elején ideírhatjuk a választ: nem. Pontosabban nem abból az aspektusból, amiből a kérdezők feltették: Moldvay Győző sosem volt a Vásárhelyi Iskola északra tolt bástyája, már csak azért sem, mert a Vásárhelyi Iskola maga sem csak a vásárhelyi festészet reprezentánsaként működött a kortárs hazai képzőművészet és művészetpolitika egy meghatározott szakaszában...

Ha valakinek eszébe jut a „Hat festő csoportkiállítása” 1976-ból, akkor érti, miről is van szó. A Hatvanban, majd a Nemzeti Galériában kiállító alkotóknak legalább a fele nem volt vásárhelyi illetőségű, mivel sem Patay László, sem pedig Dezső József nem lakott a városban, Szurcsik János is csak rövid ideig, (Szalay Ferenc, Fejér Csaba és Németh József viszont az ottani művésztelepen élt). Ami a hat festőt összefogta, az egy konkrétan meghatározható szellemi kötelék volt, amely egy szocialista előtag nélküli, kimondatlanul is nemzeti gyökerekhez visszatérni akaró realizmus lehetőségét akarta felfesteni a hazai piktúra horizontjára. Ezt jelezte a tárlat címe is: „Realista törekvések mai művészetünkben”. Kétségtelenül zavaró volt, hogy a kiállítás szellemiségében osztatlanul szerepeltek a realista, figuratív és nemzeti fogalmak. Ha jól emlékszünk, a hazai szakirodalomban a szétválasztásukra

MŰVÉSZETTÖRTÉNELEM HATVANBAN

irányuló elméleti törekvések mind hamvába holtak. (Gondoljunk csak a *Valóság* folyóirat hatvanas évek elején meghirdetett realizmusvitájára). A tárlat idején a realizmus egyfajta természetelvűséget jelentett, mégis csak frazeológiaiul helyettesíthette a figuratív terminológiáját, s a nemzetinek sem volt meg a pontos helymeghatározása a figuratív művészet keretein belül. De, és ez a lényeg, mindenki pontosan értette, mit is akart zászlajára tűzni a hat festő, s miben is segédkezett a Moldvay vezette Hatvani Galéria.

Szerencsétlenségükre azonban épp az aczéli művészetpolitikai váltás ellenszelébe futottak. Az új gazdasági mechanizmussal kulturális változtatásra kényszerülő Kádár-rezsim ugyanis az „el a valóságtól” jelszavával látványosan megtagadott minden természetelvű törekvést, s egy erre a célra kiképzett új kritikusai gárdával megkezdte az addig regnáló szocialista, és nem szocialista realizmussal való leszámolást („Kilencek” kiállításának sajtóvisszhangja), majd a hazai képzőművészet figuratív szerkezetének áthangolását egy elvontabb, nonfiguratívabb irányra. Moldvay kapcsán most nem térhetünk ki ennek a váltásnak 1948 (Az Európai Iskola betiltása) óta a mélyben lappangó előzményeire, felmerülő ideológiai buktatóira, s nem foglalkozhatunk itt bővebben a résztvevő érdekek elemzésével sem. Tény azonban, hogy a hetvenes évek elejétől fölvert nyugati kölcsönök mellé tett kulturális záradékok lényegében a fellazító politika aktív eszközei voltak. Erre ma már bizonyítékaink is vannak, hála a *The Independent* 2010-ben megjelent cikkének, amely fehéren-feketén rögzítette aényt: az absztrakt expresszionizmust (tehát azt a nonfiguratív irányt, melynek szellemisége felé az aczéli váltás próbálta terelni a hazai művészeti közéletet), gyakorlatilag a CIA karolta fel újra, pénzelte a negyvenes évek végétől, pontosan annak érdekében, hogy a világ keleti felében a szocialista realizmussal szemben alternatívát nyújtson művészeti téren is. Így váltak Jackson Pollock fröcsköléses vásznai a hidegháború eszközevé...

Persze az sem volt kétséges, hogy a fellazító politika milyen ideológiát akart plántálni az erodálódó szocialista televénybe. A hazai piktúrában is zöld ágra vergődő nonfiguratív tendenciák már egy, az áru birodalmának, a fogyasztói társadalomnak egyetemes érdekeit képviselték. Úgy gondolom, hogy a hatvanas évek végén a festő derékhad vajmi keveset tudott a műtárgyak mögött megbúvó ideológiákról, mint ahogyan ma sem igazán közkedvelt a tény, hogy végső fokon a nonfiguratív művészet mögött az egyetemes, a figuratív mögött pedig a nemzeti művészet állhat – hiába volt a XX. század első felében Arnold Hauser művészetszociológiájának figyelmeztetése (a műtárgy nyílt vagy burkolt propaganda). Azt pedig a *The Independent* cikke nélkül is megtapasztalhatja bárki manapság, hogy a sikeres fellazító politika oldalvén később érkező rendszerváltással lényegében egy egyetemes ideológiára épülő szocialista társadalomeszményt cserélünk le a kapitalizmus újfent egyetemes ideológiájára...

Utólag visszatekintve tehát nem csoda, hogy Moldvay és a „Hat festő csoportkiállítása” is guillotine alá került – az új irány nem tűrhette a nemzeti művészet diszkrét báját... Sőt, bizonyos kritikusok annyira elszemtelenedtek, hogy nem átalították a vásárhelyi festészet nagyjait, így pl. Koszta Józsefet is a középszerbe sorolni – miközben az is kiderült, hogy a legnagyobb alföldi festő lényegében Csontváry Kosztká Tivadar (*Művészet*, 1978 karácsonyi szám)...

Persze tagadhatatlan, hogy a hat festő a vásárhelyi tárlatoknak is aktív szereplője volt. Kérdéshetné valaki: akkor tehát mégis Vásárhely szelleme idéződőtt fel Hatvanban Moldvay keze nyomán? Korántsem. Mert való igaz, amióta Kurucz D. István újjáalakította vásárhelyi házában a művésztelepet, és megindult az őszi tárlatok intézménye, a rendezvények művészetpolitikai súlya fokozatosan úgy alakult, hogy Vásárhely nemcsak regionálisan, de országosan is a realista, figuratív tendenciák gyűjtőhelyévé vált – a hatvanas évek végétől pedig ellenpontjává a Szentendrei Iskolával fémjelzett nonfiguratív művészetnek. Csak hogy az őszi tárlatok minden esetben seregszemlévé alakultak, s valamiféle összképre törekedtek (ha nem is mindig a helyes összképre), amely összkép sosem a részletekben, hanem valamiféle teljesség-igényben nyilvánult meg. Egy-egy ilyen tárlaton számot adtak munkásságukról az alföldi művészet különböző iskolái (Szolnok: Meggyes László, Fazekas Magdolna; Gyula-Békéscsaba: Koszta Rozália), a vásárhelyi festészethez szorosabban-lazábban kapcsolódó alkotói kör (Szurcsik János, Patay László, Somos Miklós, Vecsési Sándor), valamint a helyi művésztelep reprezentánsai (Szalay Ferenc, Németh József, Fejér Csaba, Hézsó Ferenc stb.).

A gond csak az volt az őszi tárlatok intézményével, hogy körképet ugyan adtak, mégsem körvonalazták pontosan az általuk képviselni szándékozó figuratív művészet mibenlétét. Épp a lényeg hiányzott tehát, s a dilemmát a hetvenes években megindított vásárhelyi vita sem oldotta fel teljesen, sőt, a Tornyai Múzeum szándéka, hogy egyenként bemutatja a résztvevő művészeket is, csak részleges eredményt ért el.

Ekkor jött Moldvay Győző. Igaz, még csak a hetvenes évek elején jártunk, amikor is útnak indította a táj,-illetve portrébiennálék első rendezvényeit – melyekkel a Hatvani Galéria szinte berobbant a szakmai köztudatba. Ezek ugyan szintén általános jellegűnek számítottak, viszont épp a lényegre fogták meg, hiszen tematikus voltuk mindennél jobban mutatta a figuratív művészet nonfiguratív-tól eltérő sajátosságát. Ez utóbbinál ugyanis kimondottan nincs téma (mint ahogyan ezt már a nonfiguratív művészet első történeti periódusában, az absztrakt korszakban is rögzítették egyrészt az alkotók (Kandinszkij, Malevics, Klee), másrészt pedig az elméleti írók (Worringer, Gehlen). Moldvay pedig a táj,-és portrébiennálékban a két legjellegzetesebb tematikai műfajt állította középpontba, aminek nemcsak hogy értelmező, magyarázó

funkciója lett a figuratív művészet szempontjából, hanem ezzel a törekvéssel pozícionálta is a Hatvani Galéria saját magát a honi művészetpolitikában. Analitikus, lényeg-és tényfeltáró kiállításai értelemszerűen előlegezték meg a vásárhelyi őszi tárlatok figuratív összképét. Hangsúlyoznunk kell itt Hatvan önállóságát ebben a folyamatban, definiáló szerepe nélkül minden összegzés csak levegőben lógó utópia lett volna.

Moldvay tehát kimondott valamit, ami a fölismert igazság része volt. Ideális esetben a Hatvani Galéria munkássága elindíthatott volna egy műveletsort, amely ténylegesen föl-méri a figuratív művészet tematikus tartalékait. Rávilágíthatott volna a realista, figuratív és nemzeti művészet terminológiai egyezőségére és különbségére (ne feledjük: a nemzeti művészet lényegében a figuratív művészetnek olyan speciális territórium, amelynek témája maga a nemzet). Tisztázni tudta volna a figuratív oldalán meglévő fogalmi zavart. De hát az akkori helyzetre, mint láttuk, mindent rá lehetett fogni, csak azt nem, hogy ideális lett volna – más vállalkozó pedig a feladatra nem igen akadt.

Moldvay Győző úttörő kísérleteit nem követték mások. Ma már nincs annyira előtérben a figuratív művészet önmeghatározó funkciója, mint az ő idejében – egy, az értékelés viszonylagos objektivitásától hosszú ideje megfosztott, ötletszintre süllyesztett művészetpolitikai konglomerátumban, mint amit ma a képzőművészet jelent, már nem fontosak az azonossági kérdések. Sem a figuratív, sem pedig a nonfiguratív oldalon. Pedig a nemzeti művészet arcvonásainak felvázolása – ami Moldvay titkos vágya volt – még ma sem történt meg. A biennálék jelentősége is csökkent az idők folyamán – nem sokkal az indulás után elmozdították helyéről a Nemzeti Galéria főigazgatóját, s a hatvani megnyitó utáni budapesti bemutatkozási lehetőség is rendre elmaradt. Egyedül a HVDSZ Hollósy Simon Galéria hozta föl a fővárosba a biennálék anyagát – igaz, az intézmény szerény keretei között is csak két évig.

Mindez nem változtat Moldvay érdemein. A biennálék betöltötték szerepüket a hetvenes-nyolcvanas években. Nemcsak a kor, de közvetlen művészetpolitikai közege is díjazta törekvéseit: meghatározó (nem minden esetben Vásárhelyhez tartozó) alkotók vettek részt a biennálékon, s az ezek nyomán sorjázó egyéni tárlatokon. Nemcsak azért, mert erre a Hatvani Galéria lehetőséget adott, hanem azért is, mert ráéreztek azok jelentőségére. És ez, utólag gyógyír arra, hogy a biennálék intézménye valamiféleképpen torzó maradt egy amúgy is torzónak nevezhető szellemi korszakban.

Fecske András

FECSKE ANDRÁS - művészeti író

A Hollósy Galéria alapítója.

Fotózással, grafikával, publicisztikával foglalkozik.

Honlapja: www.bbhsz.hu

EGY KÖNYV SZÜLETÉSE

A Hód Kiadó 2010-ben alakult, mely könyv- és folyóirat kiadásával foglalkozik. A folyóirat-kiadást a *Vásárhelyi Látóhatár* fémjelzi, mely elérkezett a harmadik évfolyamához. Napjainkban a könyvkiadók tevékenysége átalakult. A jelenlegi helyzethez alkalmazkodva, igen széleskörű szelekciót végezve tud csak hagyományos értelemben vett könyvkiadásra vállalkozni. Talán, csak a gyöngyszemeket. A legszebb gyöngyszemeket igyekszik fölfűzni, hogy aki kézbe veszi, örömmel, élvezettel olvashassa, vagy egy fontos információért többször is leemelje a polcáról. A lehetőségeket kutatva, s a kéziratokat komolyan átgondolva, megfontoltan próbál szerény kiadói lehetőségével élni. Vállal nyomdai előkészítő háttérmunkát, de vállal kiadást is, mint ahogyan azt örömmel vállalta Imolya Imre: *Vásárhelyi jogászalmanach* című könyvének kiadásakor.

Rendkívül szoros kapcsolat alakul ki a szerző és kiadó között, míg létrejön a helyes arány, amíg elkészül a végleges mű. Egy jó kézirat nagyban megkönnyíti a helyzetet. Egy jól választott és jól kidolgozott téma fél siker. Ez a fél siker Imolya Imre kéziratával megtalálta a kiadót.

Dr. Imolya Imrében 37 évi ügyvézi pályájának mintegy folytatásaként fogalmazódott meg az a gondolat, hogy össze kellene gyűjtenie a hódmezővásárhelyi születésű és/vagy Hódmezővásárhelyen dolgozó jogászokat. Kemény munkával össze is gyűjtötte, s logikusan rendszerezte. Hátra dőlhetett, dőlhetett volna a fotelban a szerző, mondván: a részemet letettem, innen ti következtek. De nem ez történt... Együtt folytatta a kiadóval a munkát!

Ugye, mindjárt azt kérdezik, ha ez nem elég, vajon mi a siker másik fele? A másik fél gyötrelmes lektorálásokból, korrektúrákból, álmatlan éjszakákból, és várakozásteli napokból, vajon sikerült-e mindent jól írni, tördelni...

Higgyék el, ennek a fél résznek is megannyi csodás pillanata van! Ekkor találkozunk vagy szembesülünk a magyar nyelv rendkívül csodálatos és izgalmas világával, melynek irányítúje dr. Imolya Imréné Darabán Zsuzsanna lektor volt. Ekkor tapasztaljuk, így is lehet helyesen írni, s úgy is. Jön a dilemma, melyik megoldást, melyik utat válasszuk? A magyar nyelv akadémiai helyesírása lehetővé teszi, hogy az adott téma stílus- és formavilágához igazodva választhassuk meg a nyelvi kifejezésünket. Nem mindennapi ezt átélni, hogy megtapasztalhatuk e kötet készítése során! Így valami rendkívüli összeköti a szerzőt, a lektort, a tördelőt, a szerkesztőt, a nyomdászt...

Szólnék még egy másik megkapó élményről, mely csak a kulisszák mögött élhető át. Ilyen, amikor a szöveghez, tartalomhoz elkészül a kötet borítója. A könyv eleganciáján túl fontos szerepet kap, hiszen egy esztétikus, jól irányzott címlappal kifejezhetjük a mű mondandóját, mely fölkéri a kötetre révedő tekintetet:

- Kérlek, figyelj rám, ez nem egy *tucatmű*, érdemes kinyitnod, hiszen látod, megtisztellek a küllememmel Téged éppúgy Kedves Olvasó, mint azokat, akiket e könyv által a szerző meghívott hozzád látogatóba!

S valóban az ember tétova mozdulattal megérinti a könyvet, átérezheti a vatikáni palota könyvtárszobájának Raffaello által a mennyezetre festett *A Jog allegóriája* című freskójának üzenetét. *A jog allegóriája* alapvetően meghatározza a joggal kapcsolatos attitűdöket. Ezáltal a kötetben összegyűjtött 1005 jogász ünnepi talárba öltözve jelenik meg lelki szemeink előtt. Mindezt a Spissák Lajos által megálmodott címloddal segít átélni, hogy dr. Imolya Imrének köszönhetően minden idők vásárhelyi jogászaival találkozassunk.

A szerzői *Előszó* részletesen bemutatja a kötet keletkezéstörténetét illetve a műben való tájékozódást. A *Vásárhelyi jogászalmanach* összesített szócikkek fejezete lényegretörően, betűrendben, a legfontosabb adatokat, információkat közli, mely a jogász életút során meghatározó. Szakmai szempontból kiemelném a *forrásjegyzéket*, amely az *összesített szójegyzék* egyes tételeihez a kutatás során, szerző által fellelhető forrásokat közli, melyet *A szövegben előforduló rövidítések magyarázata* tesz teljessé. A kötet kellemes színfoltja a *Jogász dinasztiai vallomásaik tükrében*, ahol betekintést nyerhetünk Feketén dr. Szemző Margit, dr. Simonffy György és dr. Varga Imre családi örökségébe.

A könyv végére érve dr. Imolya Imre szerző szülővárosának jogásztársadalma iránti tiszteletteljes, elismerő gondolataival ajándékoz meg bennünket, melyet méltón emel föl Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Önkormányzatának épületén elhelyezett Lantos Györgyi város címert ábrázoló alkotása.

A Hód Kiadó ezúton gratulál dr. Imolya Imre szerzőnek a kötetéhez, melyet számos támogatójával a Czirbusz Piroska Emlékére a Hódmezővásárhelyi Művészetekért Közalapítvány is támogatott, kiadásra érdemesnek talált.

Külön megtiszteltetés számunkra, s köszönjük, hogy 2012-ben, a Magyar Kultúra Napja alkalmából kaphatott helyet e kötet bemutatása a Németh László Városi Könyvtárban!

A szerzőnek, dr. Imolya Imrének és könyvének további életútjához sok sikert és elismerést kívánunk!

Benák Katalin

SZALAY FERENC

„Ketten kellünk hozzá. Mindig. Ahhoz, hogy élni kezdjen egy gondolat, egy történet, egy érzés. Én csak elkezdhetem.”

(Kriúdy Gyula)

SZENTI TIBOR, SZALAY FERENC ÉS FELEDY PÉTER
SZALAY FERENC FESTŐMŰVÉSZ MALMÁBAN - MÁRTÉLYON

(fotó: Papp Ferenc)

A Munkácsy-díjas festő Mosonmagyaróváron, 1931. február 13-án született. A hódmezővásárhelyi művésztelep tagja, a népi realizmust klasszicizmussal ötvöző, humanista szellemű képek alkotója.

Szalay Ferenc festőművész a megromlott egészségi állapota miatt évek óta a Szentesi Református Idősek Otthonának lakója. Műtermében – Kohán György u. 4. sz. – megállt az idő, a fehér falon a Hódttói csata emlékére készített secco monumentális vázlata segítségével életre kel Kun László csapata, ahol különös egybesesként egyszerre érint meg bennünket az izgalom és harmónia. Testvérével, dr. Szalay Jánossal idézzük meg a család — szülőföld — művészet néhány pillanatát, melynek hosszú folyama szorosán összekötötte, összeköti a testvérpárt.

Honnan ismerhetik Önt a vásárhelyiek? Családi emlékei tükrében hogyan gondol vissza ifjú korukra?

Szalay Ferenc testvére, két évvel fiatalabb öccse, vásárhelyi, ma már nyugdíjas állatorvos vagyok. Mindketten Mosonmagyaróváron születtünk. Tanulmányai befejeztével Feri jött először Hódmezővásárhelyre, majd én. Kezdetben albérletben laktunk, ott is együtt. Most, hogy az egészségi állapota megromlott, most is együtt maradtunk, intézem a dolgait...

Polgári családból származunk, öten vagyunk testvérek. Apai nagyszüleink Fertőszéplakon gazdálkodtak. Édesapámék hatan voltak testvérek, ő ügyvéd volt, 1943-ban halt meg.

Az édesanyánk szüleinek hizlaldája volt Győrben, csak a pestis tönkretette. Nagypapánk ezután az új tulajdonos alkalmazottja lett. A legidősebb bátyám József, a Képzőművészeti Főiskolára járt. Ő, és Pál bátyám levante volt, így 1943-ban elvitték őket. József nem jött vissza többé, nem is tudjuk, hova került. Pálnak sikerül hazajönnie, aki a mosonmagyaróvári agrár egyetemre járt. Egy leánytestvérünk van, Erzsébet, aki testnevelő tanár.

Gyermekkorunkban a családnak az országút mellett, Albrecht főherceg bir-

SZALAY FERENC: A HÓDTTÓI CSATA. SECCO VÁZLAT.

toka szomszédságában, Mosonmagyaróváron lakott. Az ablakból néztük az ő, és vendégeinek fogatait. Sokszor láttuk a négylovas hintóját is. Feri már akkor ügyesen rajzolt, barkácsolt. Ezeket a lovakat agyagból megformázta, kocsikat faragott, majd kifestette, s azokkal játszottunk. Tanyát is építettünk. Ez volt a játékkunk.

Feri 1950-ben, a mosonmagyaróvári gimnáziumban érettségizett. A gimnáziumnak Péri Dezső személyében egy igen intelligens igazgatója volt, s korán fölfigyelt a Feri tehetségére, melyet kamatoztatott is, szinte minden dekorációt vele készíttettek. Az érettségit követően azonnal fölvettek a Képzőművészeti Főiskolára. Az alapozó, általános festészet után a második két évben freskó szakon képezte magát, akkor lett Szőnyi István növendéke. Patay, ki később maga is festett freskót és Németh József festőművészek is iskolarésztársai voltak. Főiskolásként a Keleti pályaudvar mellé, a tattersallra jártak lovagolni, ahol a lovakat rajzolta. Közben az állatorvosi főiskola anatómia tanszék múzeumába is bejárt rajzolni, hogy tökéletesítse a tudását. Ahhoz, hogy mindezt meg tudja tenni, munkát kellett vállalnia. Abban az időben nem ilyen teherterhek voltak, mint most, hanem triciklik, háromkerékű kerékpárok, azzal lehetett szállítani a holmit, bútorokat. Nagy volt a forgalom, mert abban az időben is folyt a kitelepítés és rengeteg fuvar adódott emiatt. Este, ameddig csak bírta, csinálta. Általában egyedül ment a teherszállító tricikkel, de ha nehezebb bútorokat szállított, akkor került segítségére. Nyaranként és vasárnaponként még építkezésekre is elmentünk dolgozni. Én 1958-ban végeztem az Állatorvostudományi Főiskolán.

Feri 1956-ban végzett a főiskolán. Azonnal behívták katonának, mert abban az időben a főiskolát végzetteknek még be kellett vonulni fél évre. Októberben fölslázták a laktanyát. Mosonmagyaróvár a határsáv része lett, s megnehezült az élet. Ekkor Budapestre mentünk a nővéremhez, aki 1948-ban került a fővárosba. Rövid idő elteltével Feri, majd én, mi ketten jöttünk ide, s itt váltunk vásárhelyivé.

Miért épp Vásárhely?

Nyaranként a főiskolások részére lehetőség volt a művésztelepeken képezni magukat. Így került le Feri Vásárhelyre Szabó Iván szobrászművésszel. A méntelepre jártak lovagolni, mert Iván is szerette a lovakat. Ferinek is gyermekkori álma volt a ló. Álmát itt látta megvalósulni. Nem is

F. HDK

A HÓDTÓI CSATA EMLÉKHELYE VÁSÁRHELY HATÁRÁBAN, A 47-ES ÚT MELLETT

maradt Budapesten, mert már decemberben lejött. Almássy Gyula vette pártfogásába, s a Kossuth téren kapott szobát. Ezt a helyet nem nagyon szerette Feri, mert ő jobban érezte magát a természetben.

Hamarosan megismerkedett Kajári Gyulával, aki összehozta Kovács bácsival. Kovács bácsiék már idősek voltak, akik a Révay utcán laktak. Volt egy tanyájuk a mártélyi úton, mely Ferinek is megtetszett. Fölajánlották neki, hogy ott lakhat, csak tartsa rendben a tanyát. Ez volt 1957-ben. Onnan a tanyáról járt be. Sokszor megfestette azt a tájat, mert nagyon vonzódott oda. Közben megpályázta, és meg is kapta a Derkovits-ösztöndíjat, mely három évre szólt. Az ösztöndíjából vett egy lovat. Az volt az első lóva. Ezt a lovat is sokszor lerajzolta éppúgy, mint a méntelepi lovakat. Kijárt a méntelepre, s rajzolta őket. Nagyon jóban volt az ott dolgozókkal.

Közben én is utána jöttem. Állatorvosként dolgoztam. Megszerettük az alföldet. Feri az itteni embereket különösen azért szerette, mert karakteres egyéniségnek találta őket. Többüket meg is festette.

A tanításról álmodozott valaha Szalay művész úr?

Nem. Soha nem gondolt arra, hogy tanítson. Ő a természettel volt barátságban. Mikor megalakult a Tömörkény István Művészeti Szakközépiskola, Tóth Sándor szobrász volt az első szakmai igazgató, ő hívta oda Ferit. Akkor toborozták a tanárokat. Úgy került oda óraadó tanárnak, majd ő lett Tóth Sándor utódja. Végül nagyon megszerette a tanítást. Szeretett bejárni, különösen akkor, amikor egy-két tehetségesebb tanulóra talált, s az ott mindig adódott. Ameddig csak bírt, nyugdíjazása után is, minden héten leg-

alább egyszer bement az iskolába. Emlékezetem szerint 1964-től tanított ott. Az ő utódja egykori tanítványa, Kalmár Márton lett.

Kevesen ismerik a Hód-tói csata emlékhelyét, pedig igen látványos a nagyszigeti körtemplom. Ebben milyen szerep jutott Szalay Ferencnek?

A 90-es évek elején készített egy „mini körkép” vázlatot az 1282-es Hód-tói csata emlékére. 1992-ben kezdték el építeni a Csete György építész tervezte, három méter átmérőjű és nyolc méter magas, kun süvegre emlékeztető emlékhelyet Vásárhely határában — a 47-es út mentén — az egykori „szigeten”, a „nagyszigeti körtemplomot”. Csete Ildikó iparművész készítette a festményt kísérő iniciálás, latin-magyar nyelvű szöveget, zászlókat. E kupolaszerű építmény falára Feri festett egy szekkot, mely magát, az ütközetet ábrázolja. Két oldalon a két ellenséges haderőt (kunok és magyarok), középen IV. (kun) László királyt. A monda szerint a csata közben olyan hatalmas vihar és eső kerekedett, hogy a kunok nyilai sárként hullottak a földre. Így a magyarok nyerték meg az ütközetet.

Mint azt korábban is említettem, Feri a főiskolán két évig freskó szakon tanult. Életének egyik legmonumentálisabb terve ez az alkotás. A freskónál az a lényeg, hogy a még nedves vakolatra a meszes vízzel feloldott festéket vízsi föl az alkotó. Így a festék együtt szárad meg a vakolattal, s időálló, élénk színű alkotásban gyönyörködhetnek hosszú idő múltával is.

Esetünkben a szekko (secco) módszerét választotta, amikor a száraz falra (meszes vakolat) festette a csatát. A szekko nem csak módszerében különbözik a freskótól, hanem a végső látványban is. Noha sérülékenyebb a falon a festett réteg, és befolyásolja a tartósságot az alapanyag minősége éppúgy, mint a levegő hőmérséklete, páratartalma, színei visszafogottabbak, archaikusabbak. Sajnos ez az alkotás nem sokáig maradt a falon, pár nap múlva lepergett a nem megfelelően előkészített vakolat anyaga miatt, ugyanis, mint később kiderült, nem oltott meszet, hanem méshidrátot alkalmaztak a kőművesek. Ahhoz, hogy a szekko megmaradjon, alap feltétel az oltott mésszel készített jó minőségű vakolat.

A ma is látható rózsaszínű, kun süvegre emlékeztető építmény tetején a korona motívumait stilizáló díszítés övezi az alkotást, mely messziről fölkelte a figyelmet. Rendkívüli a művészek szándéka, önfeláldozó munkája.

Szalay Ferencet, mint szobrászt, milyen témák ragadták meg?

Szobrokat is készített. Lovas szobrokat elsősorban. De modellekről is, főként a gimnazistákról. Több portrét örzünk ebből az időszakából, például Szabó István gazdálkodóról, akinél laktunk is. A központi téma azonban a ló volt... Munkásságát áttekintve láthatjuk, hogy az ember és természet, a társadalom, egyaránt adott számára olyan témát, melyet szívesen megörökített, melyek nem

csak számára mondtak valamit, hanem ő is közölhette általuk a gondolatait.

Busszal jártunk Mindszentről Vásárhelyre és sokszor „találkoztunk” egy lovassal. Később kiderült, hogy ez a lovas nem más, mint Szalay Ferenc festőművész, aki Mártélyon, a Késmárki-malomban lakik. Néhány évvel később e malom-müteremben fogadott bennünket, s bemutatta a működő építményt. Az alsó szinten az ülő és fekvő alkalmasítást cserge borította. A képei művészies rendben sorakoztak. Az emeleten a jó állapotban lévő malom örlő szerkezetét tekinthettük meg. Az apró ablakokból az alföld varázslatos látványa tárult elénk: a bodza és akác hűsében a festőien gyönyörűség szép, „fehér ló”, művész-gazdájának féltett kincse...

SZALAY FERENC: KRÚDY EMLÉKÉRE

(A kép Szabó László tulajdona. Fotó: Dömötör Mihály)

Valóban. Nagyon hangulatos hely a malom. Építetéről nem sokat tudunk. A második tulajdonos Kis Sándor volt, akitől 1913-ban Késmárki Imre molnár vásárolta meg. Feri először a molnárházba költözött, és folyamatosan építgette, újította a malmot, melyet 1966-ban meg is vásárolt. Hosszú ideig az öreg Késmárki is kint lakott vele. Nagyon élvezte az öreg társaságát. Le is festette. A Temetés című képe is az öreg Késmárki temetéséről készült. A műemlék malomban ma is lehetne gabonát őrölni. Feri itt kulturális programoknak adott helyet, — szerette az irodalmat, szoros kapcsolata volt többek között Csoóri Sándorral, s a régmúlt időkől megidézte Krúdy Gyulát, akit egy to-

vagördülő konflison örökített meg — de volt itt filmforgatás is. Ma már nem tud a malomról gondoskodni, ezért a lányának ajándékozta. Igaz, ő Spanyolországban él, de van egy megbízott, aki kijár és rendben tartja.

Ferivel mindig jó volt a kapcsolatunk, soha nem volt vita közöttünk. A lényeges dolgokat mindig megbeszéltük. Ezért is olyan nehéz most, hogy sok tekintetben nekem kell helyette is döntenem...

Dr. Dömötör János, a Tornyai János Múzeum egykori igazgatója írt és állított össze egy albumot Szalay Ferenc alkotói életútjáról. A fényképfelvételeket Dömötör Mihály fotóművész készítette. Talán megéri Feri, hogy még életében kezébe veheti az albumot, melynek megjelenése a nehéz gazdasági helyzet miatt várat magára.

Szalay Ferenc festőművész munkásságát nemcsak Hódmezővásárhely, hanem a magyar művészettörténet is a meghatározó alkotók között jegyzi. Verista látásmódja, ikonosztás-szerű képei, tárgy- és környezetábrázolása meghatározó, a befogadó számára közvetlen és mögöttes tartalommal bíró üzenetet közvetít. Számos díj tanúskodik művészi tevékenységének elismeréséről.

A vásárhelyi Szalay testvéreket, családtagjaikat emberi megbecsülés, elismerés, tisztelet övezi, akik maguk is sokat munkálkodtak a vásárhelyiség, a kulturális identitás megőrzéséért.

Benák Katalin

SZALAY FERENC:
SZEGVÁR MÚLTJA ÉS JELENE. PANNÓ.
(Szegevár és Vidéke Takarékszövetkezet tulajdona. Fotó: Dömötör Mihály)

